

Silje Gulstad

Samling - til evigheten og forbi?

Kunnskapsproduksjon i samlingsforvaltningen

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning

Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik

Trondheim, juni 2016

Silje Gulstad

Samling - til evigheten og forbi?

Kunnskapsproduksjon i samlingsforvaltningen

Masteroppgave i Kulturminneforvaltning
Veileder: Aud Mikkelsen Tretvik
Trondheim, juni 2016

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for historiske studier

Forsidebilde: Skulpturer fra Domkirken i museet Erkebispegården. *Dyr og djevel. Søndre Tverrskip 1150-80.* Foto av Silje Gulstad.

Forord

En masteroppgave krever konsentrasjon, tid og et godt hjelpeapparat i form av familie og venner, medstudenter og veiledere. Jeg har hatt både tid og det gode hjelpeapparatet, og har dermed kommet i mål, selv med manko på konsentrasjon. En stor takk rettes derfor til alle som har medvirket til at denne oppgaven ble til. Takk til Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider for en spennende praksisperiode. Tusen takk til veileder som har vist vei. Takk til informanter fra Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider, NTNU Vitenskapsmuseet og Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Takk til medstudenter som har holdt ut skravlinga. Takk til venner og familie som har hatt trua.

1 Innledning	1
1.1 Problemstilling	1
1.2 Avgrensning	2
1.3 Kunnskapsproduksjon	3
2 Teori og historisk bakgrunn	5
2.1 Historisk utvikling	5
2.1.1 Fra kuriositetskabinett til British museum	5
2.1.2 Moderne museum	6
2.2 Lov- og rammeverk	7
2.3 Stortingsmeldinger	7
2.4 Material og menneske	9
2.4.1 Forskning, kunnskap eller ”quasi”-kunnskap?	9
2.5 Digital humaniora	13
2.6 Oppsummering	15
3 Metode	17
4 Tre kulturarvsinstitusjoner	19
4.1 Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider – NDR	19
4.2 NTNU Vitenskapsmuseet – NTNU VM	20
4.3 Sverresborg Trøndelag Folkemuseum	21
4.4 Oppsummering	22
5 Forvaltningen i praksis	23
5.1 Forvaltningen	24
5.2 Tilgjengeliggjøring – digitalisering	25
5.3 Kunnskapsproduksjon	27
5.4 Publisering	28
5.5 Oppsummering	29
6 Forvaltningsnettverket	31
6.1 Forvaltning	31
6.2 Kunnskapsproduksjon	34
6.3 Digitalisering	36
6.4 Forvaltningsnettverket	38
7 Konklusjon	41
Bibliografi	43
Vedlegg	47

Figurliste

Figur 1: Et skille mellom forvaltning og forskning	30
Figur 2: Forvaltning, forskning, og formidling som atskilte sfærer	31
Figur 3: Samlingsforvaltningen som et nettverk	38

1 Introduksjon

Museum har som oppgave å samle på ting. Ett av formålene med dette er å ta vare på materialet til fremtidige generasjoner for at også de skal få glede av det. Ett annet formål er kunnskapsproduksjon. Hvordan brukes materialet til kunnskapsproduksjon? Med utgangspunkt i at politikerne, fagmiljøet og andre mener det ikke forskes nok både om kulturminner og om kulturminneforvaltning, stiller jeg spørsmål ved hva det er som er kunnskapsproduksjonens rolle på museum. Hva ”nok” er kan alltid diskuteres, men vi aksepterer at det alltid kan forskes mer, og at det alltid finnes nye synspunkt å jobbe ut ifra.

Er det sånn at samling i dag ikke har endret seg siden rikfolkenes kuriositetskabinetter? Det er en vesensforskjell i hvordan vi håndterer objekter, men er grunnene våre for å samle fortsatt de samme? Nemlig at ting er interessante på grunn av alder, estetikk eller kulturell ulikhet? Vi tviholder på ideen om at vi samler for å produsere kunnskap. Men er dagens samlinger et resultat av kunnskapsproduksjon eller rett og slett det samme som før: menneskets interesse for hva det ikke kjenner? Å ha informasjon eller muligheten til informasjon er ikke det samme som å ha kunnskap. Produseres det så lite kunnskap som det kan se ut til ved første øyekast?

1.1 Problemstilling

I denne oppgaven utforsker jeg kunnskapsproduksjon i samlingsforvaltningen hos tre forskjellige kulturarvsinstitusjoner. Disse institusjonene er Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider (NDR), NTNU Vitenskapsmuseet (NTNU VM) og Sverresborg Trøndelag Folkemuseum. Fokus i oppgaven er kunnskapsproduksjon ved bruk av samlingsmateriale. Med det utgangspunktet at alle de tre institusjonene har som oppgave å bevare kulturminner, har jeg undersøkt hvilken rolle kunnskapsproduksjon fra gjenstander har i forvaltningen.

Problemstillingen jeg har jobbet ut fra er dermed: hvilken rolle har kunnskapsproduksjon i samlingsforvaltningen?

Tema og problemstilling er valgt etter å ha jobbet med digitalisering av materiale hos Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider under min praksisperiode høsten 2016. Her jobbet jeg med materiale som fikk meg til å undre over tilgjengelighet og bruk av nettopp samlingsmateriale. Selve forvaltningen bygger på at vi samler for kunnskap, for fremtidige generasjoners skyld

og for vår egen nytte – enten på grunn av verdier som for eksempel opplevelse, kunnskap eller estetikk. Problemstillingen belyser et tema som er både nyttig for faget selv, og for samfunnet. Den norske forvaltningen mottar statlige midler, og skal fungere for hele samfunnets beste. For å være samfunnsnyttig og faglig nyttig må derfor forvaltningen fungere både for interne og eksterne brukere.

1.2 Avgrensninger

Materialet, eller objektene som oppgaven handler om, varierer på grunn av forskjellene mellom kulturarvsinstitusjonene og oppgavene de har. Samlingsmateriale definerer jeg som kulturminner og kulturhistorisk materiale i eller på museum. Om det er snakk om materiale i magasin, i utstillinger, materiale in situ eller materiale i større skala som bygninger, er museumskonteksten fellesnevner.

Oppgaven er basert på mine undersøkelser av hvordan tre utvalgte kulturarvsinstitusjoner benytter samlingsmateriale til forskning og tilgjengeliggjøring for kunnskapsproduksjon. Utvalget er geografisk avgrenset grunnet oppgavens omfang og valgt på grunn av min kjennskap til deres praksis. Forskning på de forskjellige forvaltningsområdene gir informasjon om likheter og forskjeller som fører til bedre eller dårligere praksis. Jeg tar for meg museenes rolle - andre instanser som benytter gjenstandsmateriale til forskning, for eksempel studenter ved NTNU og forskere i NIKU er dermed ikke tatt med i mine undersøkelser. Teoretisk sett er det mange forskjellige fagområder som kan bidra med teori for å belyse mine data. Et utvalg er gjort med tanke på relevansen for min tematikk og i hvilken grad det belyser interessante aspekter.

Det finnes noe forskning på området fra før. En rapport fra 2003 viser kunnskapsstatus på ulike områder.¹ Her poengteres det at det er mange hull som kan tettes, og at det burde utredes en strategi for forskning på museum. Det er mange som poengterer at det skjer endringer i museumssfæren, og dette utforsker jeg videre.

Metoden som er benyttet for innsamling av data er kvalitativ metode, og spesifikt intervju. Tre samlingsforvaltere er kilde til den informasjon som gis i kapittel 4.

¹ Sæterdal, Anne et al. (2003) *Kulturminner og kulturmiljøer – utredning av forskningsbehovet*.

1.3 Kunnskapsproduksjon

Oppgaven er begrenset til å handle om kunnskapsverdien samlingene har, men utelukker ikke at gjenstander kan ha flere typer verdier. Grunnet oppgavens omfang og tid til rådighet, er det et utvalg av kulturarvsinstitusjoner som er representert. Disse er valgt ut på grunn av sine ulike ansvarsområder innenfor fagområdet og deres likheter som museum, eller innehavere av museum.

Kunnskapsproduksjon er et begrep som tradisjonelt sett blir sett på som synonymt med forskning. Her er begrepet brukt på tre områder: forvaltning, forskning og tilgjengeliggjøring. Forvaltningen ansees som et ledd i en videre forskningsprosess, og som faktisk kunnskapsproduksjon. Forskningen kan være gjort internt eller eksternt og kan dreie seg om større eller mindre prosjekter. Tilgjengeliggjøring er igjen todelt: fysisk tilgjengelig materiale eller digitale kopier. Tilgjengeliggjøring som kunnskapsproduksjon har med tilgjengeliggjøring som prosess å gjøre og materialets egenskaper.

Kunnskaps- eller kildeverdi er en av flere verneverdier Riksantikvaren² legger til grunn for vern av kulturminner. Andre verdier som identitetsverdier, opplevelsesverdier, estetiske verdier og bruksverdier vektlegges i stor grad, men vil ikke bli diskutert i denne oppgaven. I flere stortingsmeldinger skal vi se at det er nettopp dette med kildeverdi som gjør materialet uvurderlig og uerstattelig. Materialet er i mange tilfeller eneste kilde til kunnskap om fortiden og vår felles historie. Også den immaterielle kulturarven, å lære om håndverk, teknikk og driftsformer, er representert gjennom denne kildeverdien. De andre verdiene kan i større grad finnes i materiale som ikke er av verken kulturhistorisk eller arkeologisk type.

Som grunnlag for kunnskapsproduksjon, er en definisjon av nettopp ordet kunnskapsproduksjon viktig. Begrepet handler om forskning gjort av universitet og institusjoner, om det å produsere ny kunnskap. Tradisjonelt sett er det ikke kunnskapsproduksjon med mindre det har blitt gjennomført med vitenskapelig metode.³ Jeg vil argumentere for at begrepet kan omfavne både ren forskning samt alle aktiviteter knyttet til kunnskapsproduksjon. Jeg vil vise at det foregår kunnskapsproduksjon i alle ledd i en institusjon som museum. I tillegg kan man legge til den læringen som skjer gjennom møtet

² Holme, Jørn (2001), Side 13-15

³ Definisjon på kunnskapsproduksjon <http://www.igi-global.com/dictionary/knowledge-production/41635>

mellom enkeltmenneske og museumsobjekt. Begrepet vil derfor ramme både den faktiske produksjonen av ny kunnskap, samt reproduksjon av kunnskap. Hvert enkelt menneske vil kunne sette kunnskapen inn i nye sammenhenger.

2 Teori og historisk bakgrunn

Teori fra flere forskjellige fagområder er relevant for å belyse problemstillingen. Digital humaniora, museologi, teorier i skjæringspunktet mellom sosialantropologi, psykologi og sosiologi, samt lovverk, regelverk og stortingsmeldinger er brukt. Dette danner sammen det teoretiske grunnlaget som empirien drøftes mot. Det finnes mengder av teori på området, og et utvalg er gjort grunnet oppgavens omfang og tema.

2.1 Historisk utvikling

Museum har endret seg mye, og det er flere hundre år med samling som danner grunnlaget for dagens samlinger. Det historiske bakteppet presenteres nedenfor.

2.1.1 Fra kuriositetskabinett til British museum

Brita Brenna skriver i ”Samling og museum” (2014) i sin artikkel *Tidligmoderne samlinger. Fra det kuriøse til det normale* om hvordan man gikk fra enkeltpersoners samlinger til utviklingen av de første museene. Dagens samlingsforvaltning er et resultat av flere hundre år med samling. Mellom 1500- og 1700-tallet er samling en aktivitet som bedrives av de flere grupper i samfunnet. Samlingene gikk under mange navn som raritetskabinetter, kuriositetskabinetter, kunstammer og naturalkabinett. Konger, fyrster, biskoper, munk, militære, kunstnere, leger og advokater samlet. Hva de samlet på varierte, fellesnevneren var at det var private samlinger, ikke tilhørende stater eller institusjoner. Brenna skriver at målet ofte var å skape et mikrokosmos av makrokosmos. Man samlet på litt av alt som fantes for å representere relasjonen mellom kultur og natur. Samlingene var dermed encyklopediske. De var kostbare, kuriøse og sjeldne. Samlingen skulle vise omverden hvilken kunnskap du hadde og hvilke sosiale lag du ferdedes i.^{4 5}

Utover 1700-tallet går det av moten å presentere gjenstandene på kuriøst vis, man skal presentere dem for vitenskapens skyld heller enn undringen over samspillet mellom kultur og natur. Man begynte å klassifisere, organisere og systematisere og etterhvert så British Museum dagens lys. Brenna gir et innblikk i utviklingen fra tidlige raritetskabinetter til de første museene, men påpeker at prinsippene bak samlingene har forandret seg veldig. Felles er objektenes evne til å knytte mennesker sammen gjennom undring og interesse. Både

⁴ Brenna, Brita, side 27-30

⁵ Brenna, Brita, side 30-32

kuriositetskabinettene og dagens museum er forankret i objektene og menneskets evne og lyst til å samle disse.⁶

2.1.2 Moderne museum

Ragnar Pedersen skriver at også i Norge var man nyskapende i tenkningen hva gjaldt museets oppgaver utover å samle. I tillegg til innsamling av oldsaker som skinnbrev, tegninger, kirkeutstyr og mynter, dokumenterte man oldsaker som ikke ble tatt inn i samlingene. I tillegg ble det anlagt parkanlegg med bautasteiner og gravhauger.⁷

I Trondheim var det samlingen etter Gunnerus som ble starten på universitetsmuseet, og Norges første museum. Resten av universitetene opprettet etterhvert museum som skulle bidra til vitenskapen. Samlingene ble systematisert og klassifisert i aristotelisk vitenskaps stil. I tillegg begynte man å dokumentere i større grad. Oluf Ryghs *Norske Oldsager* fra 1880-85 er en del av arkivet over vår forhistorie og brukes den dag i dag til klassifisering av materiale. I hovedsak var det forskning og undervisning disse museene drev med, men etterhvert ble det mulig for å allmennheten å få tilgang til utstillingene. Dette er i tråd med at oldsakene blir svært betydningsfulle og kulturarven får funksjon som nasjonsbygger mot slutten av 1800-tallet. Osebergfunnet ble spesielt viktig som nasjonsbygger og gjenstandene et symbol på norsk identitet.⁸ Samlingene ble større med tiden og mange gjenstander ble magasinert for ettertiden på grunn av skiftende interesser blant forskere og behov for nye utstillinger.⁹

Samtidig som universitetsmuseene utvikles videre, oppstår det også andre typer museum. Minnemuseum og minnesteder er en type som er interessant i og med at nettopp Nidarosdomen regnes innenfor denne kategorien. Restaureringen som ble påbegynt i 1869, skulle bli en viktig del av nasjonsbyggingen framover, og ikke minst et hett tema for diskusjon omkring kulturminner og kulturminnevern. Andre minnesteder ble utgangspunktet for folkemuseum, og Sverresborg Trøndelag Folkemuseum er intet unntak der det ligger rundt ruinene av kong Sverres borg.¹⁰ Sten Rentzhog forklarer at friluftsmuseene var en skandinavisk idé som sakte men sikkert har fått fotfeste i hele verden. Denne typen

⁶ Brenna, Brita . side 34-39

⁷ Pedersen, R. Side 41-42

⁸ Pedersen, R. Side 43-45

⁹ Pedersen, R. Side 46-47

¹⁰ Pedersen, R. Side 50-51

tilgjengeliggjøring av kulturarvsmateriale i stor skala formidler kunnskapen på en helt annen måte enn de tidligere utstillingene kunne gjøre.¹¹

2.2 Lov- og rammeverk

Dagens standard for museum – ICOMS museumsetiske regelverk – fastslår at:

Et museum er en permanent, allmennyttig institusjon i samfunnets og samfunnsutviklingens tjeneste som er åpen for publikum. Et museum samler inn, konserverer, forsker og formidler og stiller ut materielle og immaterielle kilder til kunnskap om mennesker og miljø for studieformål, utdanning og underholdning.¹²

Hovedoppgavene til et museum i dag skal være: innsamling, bevaring, dokumentasjon, forskning og formidling. Denne standarden følges av museum i hele verden, mens det på nasjonalt nivå er egne lovverk som fastslår hvordan oppgavene skal utføres. I Norge er det publisert en rekke stortingsmeldinger med strategier for museum og andre kulturarvsinstitusjoner. Disse legger rammer for hvordan og hva institusjonene burde gjøre i kommende år.

Kulturminneloven og dens forskrift om faglig ansvar sørger for at alle de gjenstander som er automatisk fredet tilhører den norske stat. Denne typen gjenstander innlemmes på aktuelt landsdelsmuseum og blir forvaltet der.¹³¹⁴ NTNU VM er landsdelsmuseum og forholder seg dermed til dette lovverket i stor grad.

2.3 Stortingsmeldinger

I Meld. St. 16 (2004-2005) *Leve med kulturminner* er det et eget kapittel om kunnskap. Her legges det stor vekt på at kulturminner er kilder til kunnskap og opplevelse. Det poengteres at de er uerstattelige og ofte eneste kilde til forhistorie og immateriell kulturarv. Forvaltningen skal være tuftet på et solid kunnskapsgrunnlag. Forskning skal økes og tilgjengeliggjøring av materiale i databaser skal gi eiere, rettighetshavere, brukere og allmennheten enklere tilgang til materialet.¹⁵

¹¹ Rentzhog, Sten (2007)

¹² Det museumsetiske regelverk www.norskicom.no/det-etiske-regelverk/

¹³ Kulturminneloven

¹⁴ Forskrift om faglig ansvar etter kulturminneloven

¹⁵ Meld. St. (2004-2005) side 63

I stortingsmelding nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum - Forvaltning, forskning, formidling, fornying* presenteres statistikk om museum. Stortingsmeldingen ble skrevet i forbindelse med konsolideringsprosessen museene har vært gjennom. Sverresborg Trøndelag Folkemuseum inngår i konsolideringen MiST sammen med en rekke andre museer og formidlingsarenaer. I meldingen legges vekt på utvikling av museene og styrking av deres rolle som forskende institusjon. “Museenes hovedoppgave er å samle inn, forvalte, forske i og formidle kunnskap om gjenstander og andre materielle vitnesbyrd...”¹⁶

I stortingsmeldingen brukes Icoms museumsetiske regelverk til å beskrive museenes rolle hva angår samfunnsansvar: ”I dette samfunnsansvaret ligger forvalteroppgaver som inkluderer aktsomhetsplikt, langsiktig vern, dokumentasjon, tilgjengelighet og avhending under ansvar”.¹⁷ Meldingen avslutter med en rekke tiltak som skal fornye og utvikle museene. De skal utvikle og formidle kunnskap om menneskers forståelse av og samhandling med sine omgivelser. Det er museenes jobb å definere og avgrense kunnskapen til det som er relevant for samfunnet.¹⁸

St.melding 35 *Framtid med fotfeste 12-13* handler om kulturminnepolitikken de siste årene og de utfordringer man har foran seg. Samlingsforvaltning ved museum er ikke spesielt fokus, men det er skrevet noe om arkeologiske kulturminner. Også her legges vekt på kunnskapspotensialet og materialets uerstattelighet. Det er fokus på museenes rolle som forskende institusjon med ansvar for å forske for samfunnet. Det presiseres at prioriteringer angående inntak av materiale også blir viktig i fremtiden da, nye metoder og ny praksis kan gi mye nytt materiale.¹⁹

I en av årets stortingsmeldinger (nr. 25, 2016–2017) *Humaniora i Norge* presiseres det hvor viktig kulturminneforvaltningen er som forskningsinstitusjon, som forvalter av nasjonens hukommelse, med et unikt kildemateriale.²⁰

¹⁶ Framtidas museum, side 9

¹⁷ Det museumsetiske regelverk <http://norskicom.no/det-etiske-regleverk/>

¹⁸ St. Melding 49, Framtidas museum 145-148

¹⁹ St. Melding 35, Framtid med fotfeste, side 38-43

²⁰ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-25-20162017/id2545646/sec1?q=kulturminneforvaltning>

2.4 Material og menneske

Som vi har sett er museumshistorien preget av enkeltindividers innsats på samlingsfronten. Menneskets evne til å samle på og kategorisere gjenstander er noe som i dag er blitt et helt forvaltningsorgan. Kan forklaringer på hvordan mennesker og objekter forholder seg til hverandre, være fruktbart for å forklare de prosesser som foregår i forvaltningen på museum? Forvaltningen er også i dag gjennomført av mennesker med det mål å samle, katalogisere og bevare. Hva gjør det å samle med oss som mennesker? Ikke minst, hva gjør samlingen med samlingsforvaltningen? Hvordan er forholdet mellom menneske og objekt, og hva er objektenes rolle i kunnskapsproduksjonen?

2.4.1 Forskning, kunnskap, eller quasikunnskap?

Samler vi for samlingens skyld? For estetikk eller kunnskap? Thorstein Veblen kommenterer vår trang til å samle og stille ut gjenstander i sin teori om ”The leisure class” eller ”den arbeidsfrie klasse”:

”in order to gain and to hold the esteem of men it is not sufficient merely to possess wealth or power. The wealth or power must be put in evidence, for esteem is awarded only on evidence... in all but the lowest stages of culture, the normally constituted man is comforted and upheld in his self-respect by “decent surroundings” and by exemption from “menial offices”.²¹

Veblen forklarer videre hvordan man kan bevise makten gjennom å vise frem materielle goder som han omtaler som en form for troféer. Ikke bare gjør man sine omgivelser bedre, men man kan også få immaterielle goder av disse gjenstandene. ”Quasi-vitenskapelig” og ”quasi-kunstnerisk” kunnskap kaller Veblen godene. Vi forstår dette som det kunnskapspotensialet gjenstandene besitter. Hans bruk av ”quasi” tyder på at man bør legge vekt på ordet potensial, da gjenstanden ikke trenger å representere eierens faktiske kunnskapsnivå, eller at kunnskapen er utledet gjennom vitenskapelig metode.²²

Både hos enkeltmennesker og på museum blir gjenstandene klassifisert, de settes inn i et system. For å kunne lage et system kreves kunnskap om gjenstanden slik at den kan plasseres inn i riktig system, på riktig plass. Bjarne Rogan skriver i ”Tingenes orden” hvordan det å klassifisere er menneskelig. Gjennom historien har vi klassifisert gjenstander i alle verdens

²¹ Veblen, Thorstein, side 29

²² Veblen, Thorstein, side 33-34

hjørner, hvordan er dog noe forskjellig. Vitenskap bygger på klassifikasjon, og på museum forekommer dette i en materiell form. Vi sorterer etter materialer, bruksområde, estetikk, opphav, typologi (taksonomisk klassifikasjon). Det å ta en gjenstand fra sin opprinnelige kontekst og inn i en samling medfører en meningstransformasjon. Rogan påpeker at ikke bare gir innlemmelsen en ny kontekst og klassifikasjon, men utstillingen gir en annen. Han nevner hvordan forfatteren August Strindberg motsatte seg taksonomisk klassifikasjon fordi det forenklet sosiale fenomener og forklaringer på disse. I dag er dette den mest brukte klassifikasjonstypen, bortsett fra det Rogan kaller tematisk samling basert på fortellinger eller historiske utsnitt. Eilean Hooper-Greenhill går gjennom museumshistorien med fokus på kunnskapsproduksjon i boken *Museums and the Shaping of Knowledge*. Måten man har tilnærmet seg kunnskap på, hva som har blitt sett på som kunnskap og hvordan museum praktiserer kunnskapsproduksjon, har forandret seg i takt med samfunnet rundt. Felles for alle tider er museets rolle som kunnskapsprodusent i samfunnet og klassifikasjonsjobben.²³

Objektene opptreden i ulike kontekster diskuteres av Terje Brattli og Morten Steffensen med utgangspunkt i Annemarie Mols teorier om multiplisitet. De skriver om hvordan samlingene til universitetsmuseum opptrer. De forutsetter tre ting: 1) Samlingen er mer enn bare en samling objekter, 2) samlingen har agens og 3) forskning og annen praksis har blitt separert. At samlingen har agens og evne til å påvirke mennesker, viser Bjørnar Olsen. I *In defense of things* ønsker Olsen å fremme synet på gjenstanders agens. Han mener objekter, materialer og landskap eksisterer uavhengig av mennesker, de har reelle kvaliteter. De former og påvirker oss like mye som vi former og forstår dem, de er vesener. Han skriver at det tidligere ikke har vært gangbart å tilskrive gjenstander menneskelige attributter; bruksverdi og estetiske verdier har derimot vært det viktige. Spesielt Alfred Gell blir nevnt som viktig for utviklingen av teorier om tings agens. De har muligheten til å føre til at vi agerer og reagerer - dermed har de agens.

Gell bruker begrepene *agent* og *patient* for å forklare hvordan de har agens (på norsk vil en oversettelse av ordet *patient* kunne tilsvare ordet *objekt*). En *agent* er noe som har kapasitet til å starte kausale hendelser med intensjon. Primære og sekundære agenter skilles ad ved nettopp intensjon. Mens menneskelig intensjon fører til primære, kausale hendelser, kan sekundære agenter (bil, tre, vase, hus) føre til at noe skjer, men ikke med en egen intensjon.

²³ Hooper-Greenhill, Eilean (2001)

Det er for eksempel ikke en mines intensjon å drepe, men at du har den, kan føre til drap. Et *objekt* er det som responderer på de kausale hendelsene. En bil er et objekt når du er agent, men vil være en agent som resultat av dette, og dermed gjøre deg til objektet. Slik står agenter og objekter i et avhengighetsforhold. Gjenstanden kan ikke være agent uten at en primær agent setter i gang et hendelsesforløp.²⁴

Ingunn Holm forklarer i *Kulturhistorisk forskning, kulturminnevernsforskning og forvaltning av automatisk freda kulturminner i Norge*, hvordan forskning og forvaltning har blitt separert ved universitetsmuseene i siste årene. Hun mener man har beveget seg fra at forskning er premissleverandør for forvaltningen, til at politikken har tatt over. Kulturminneforvaltningen er dermed blitt et politikkområde innenfor miljøvern heller enn bidragsyter av kulturhistoriske data. Hun ser et skille mellom forvaltning/politisk sektor og forskningen/den akademiske verden. Holm mener det optimale er et gjensidighetsforhold mellom alle disse fire områdene.²⁵

Brattli og Steffensen mener med dette som grunnlag at samlingen opptrer på forskjellige måter for forskjellige folk i forskjellige praksiser. Dermed har samlingen det Mol kaller multippel eksistens.²⁶ Ulike versjoner av samlingene utføres hver dag og samlingen har flerfoldig realiteter. Samlingen er “gjort” heller enn “observert”. Forfatterens undersøkelser viser at samlingen opptrer som både fysisk materiale, byråkrati og politikk, kommunikasjon og kunnskap. Deres hypotese er at foretrukne versjoner av universitetsmuseets samlinger er forankret i den gjeldende meningen med universitetsmuseet til enhver tid.²⁷

At gjenstandsmaterialet opptrer forskjellig for forskjellige personer, kan demonstreres gjennom psykologisk samlingsteori. Mennesker som hamstrer gjenstander ser verdi i saker andre mener er skrot. Det er en psykisk lidelse som ofte er grunn til samlingen, til forskjell fra forvaltningen av museale samlinger som har i oppgave å samle til samfunnets gode. Det interessante er at hendelsesforløpet til en privat hamstrer og den offentlige forvaltning lett kan sammenlignes. Steketee og Frost skriver at det er tre komponenter i et slikt forløp: 1.

²⁴ Gell, Alfred (1998) side 19-23

²⁵ Holm, Ingunn (2007/8)

²⁶ Gjengitt i Brattli og Steffensen etter Mol, Annemarie 1999. “Ontological politics: A word and some questions.” In John Law & John Hassard (eds.). *Actor Network Theory and After*. Oxford: Blackwell Publications, 74–89.

²⁷ Brattli, Terje og Steffensen, Morten (2014), side 100

anskaffelse av gjenstander og det å ikke kassere eller avhende dem, 2. Rom som er overfylte og som ikke lenger fyller den funksjon de skulle ha og 3. Stress, misnøye eller angst (som kan hindre handling) som følge av samlingen.²⁸ Hooper-Greenhill gir et innblikk i hva jeg mener kan være et resultat av dette hendelsesforløpet. Hun skriver i ”Museums and the Interpretation of Visual Culture” om post-museet, museet slik det vil være fremtiden. Her hevder hun at innsamlingsfasen er over, nå vil museum forholde seg til de objektene de allerede har og drive videre forvaltning av disse. Immateriell kulturarv vil bli like viktig som den materielle. Kunnskap er ikke lenger enhetlig og uniform, den er fragmentert og multivokal sier hun.²⁹ Nettopp dette med fragmentert og multivokal kunnskap står godt i forhold til det Brattli og Steffensen sier om multippel eksistens. Dette kan forstås som individuell kunnskap om en og samme ting, hvor ingen av versjonene er ”feil” eller ikke kan regnes som kunnskap. Hooper-Greenhill er ikke alene om å påpeke at museumspraksis er i endring. Titler som ”Museums and the Future of Collecting”³⁰, ”Transforming Museums in the Twentyfirst Century”³¹ og ”Museum Revolutions: How Museums Change and are Changed”³² viser at er en trend å skrive om morgendagens museum innenfor faget. Stemmer dette overens med dagens situasjon, og er det endringer som er så store at man kan snakke om et post-museum?

Selv om alle disse teoriene går ut i fra samhandling mellom menneske og objekt, er det et poeng at objektene har mening også uten vår tilstedeværelse. Olsen redegjør for teori som han kaller relasjonell, men påpeker at ting betyr noe også bare i seg selv. De trenger ikke å settes inn i en kontekst, interagere eller sammenlignes for å ha mening. De har individualitet og integritet, mening som ikke har noe med nettverket det inngår i. Materialiteten er ikke bare grunnlaget for at vi gir gjenstander menneskelige attributter, men som han sier ”a pot is still a pot...”. Noen ganger er gjenstandene bare det de er ment å være.³³

2.5 Digital humaniora

Objekter på museum opptrer ikke lenger bare i en fysisk versjon, men i stadig større grad også digitalt. Digital humaniora er et felt som har ekspandert de siste årene. I *Digital Humanities* presenterer Burdick et al. basisinformasjon om hva teknologi kan gjøre for humaniora. Det

²⁸ Steketee, Gail og Frost, Randy O. (2007), side 3

²⁹ Hooper-Greenhill, E. (2000), side 152-153.

³⁰ Knell, Simon J. (red) (2004)

³¹ Black, Graham. (2012)

³² Knell, S. J., MacLeod, S., & Watson, S. (red.). (2007).

³³ Olsen, Bjørnar (2010), side 154-157

legges vekt på at digitale nettverksmiljø er en ny kunnskapsformasjon. ”Digital humanities is an extension of traditional knowledge skills and methods, not a replacement for them”.³⁴ Dog, dagens praksis kan ikke utelates ved bruk av digital humaniora. Teknologien har sine begrensninger. Teknologien består av digitale byggeklosser: digitalisering, klassifisering, beskrivelse, metadata, organisasjon og navigasjon. Dette er systemet som digital informasjon skal befinne seg i. Kuratorarbeid, samt arbeid med modeller, analyser, og redigering er påkrevd for at dette skal fungere. Det er dermed et behov for ferdigheter som allerede finnes i museumsverden, samt ferdigheter om det digitale verktøyet. Dette krever design og kunnskap – intellekt, skriver forfatterne. Til gjengjeld gir digitale verktøy rom for prøving og feiling, og oppfordrer til det. Den digitale originalen vil ikke bli komprimert av digital bruk til forskjell fra originalt materiale.³⁵ Men hva med digital humaniora i museum spesielt?

I 2003 skrev Simon J. Knell i ”The shape of things to come” at museumsverden vil transformeres. Digitalisering vil føre til endring i måten vi tilgjengeliggjør og konserverer materiale. I tillegg vil det bli nye samlinger og nytt publikum. Han mener ”eMuseet”, komplett museumsdrift på nett ikke vil bli en realitet, men at fremtiden ligger i en endring i praksis hos allerede eksisterende museer. Grunnlaget for endringene som han i 2003 så komme er problemstillinger knyttet til oppbevaringssted, autentisitet, autoritet, presentasjon, tilgjengelighet - samlingsforvaltningen. Nå, over ti år etter, kan vi si at dette er en realitet.

Knell skriver om hvordan museum kan bruke teknologi i sin praksis. Han poengterer at museers bruk minner om privat bruk, i og med at det foregår i så liten skala. Han sammenligner bruken med innsamlingsprosessen til museene på 1800-tallet: rask innsamling og deretter systematisering. Forskjellen ligger i at vi nå utvikler oss mot at samlingen dreier seg om informasjonsinnsamling, og at objektene ikke lenger trenger å samles. Digitale kopier kan være representanter for den informasjonen man har samlet.

Å kun ha digitale kopier er fordelaktig med tanke på slike praktiske ting som magasin og sikkerhet. Uten fysisk tilgang vil man kunne sikre materialet fysisk og digitalt. Da kan original enten oppbevares utenfor rekkevidde, eller ikke være i museets besittelse i det hele tatt. Han poengterer at den makten forfatterskap har hatt i museumsverden er blitt utfordret, enkeltpersoners registreringsarbeid blir vitenskap som ikke kan utfordres med mindre man har

³⁴ Burdick, Anne et al. (2012), side 16

³⁵ Burdick, Anne et al. (2012)

originalen. Dette vil bli kritisk i en situasjon hvor man velger kun digitalisering, hvor man står uten mulighet til å undersøke en original og utfordre andre forskere. Dette vil dermed utfordre legitimitet og forfatterskap i samlingsforvaltningen. Knell mener på tross av dette at det er viktig at museene begynner å benytte seg av teknologivitenenskap for utviklingen av det han kaller “intelligent kulturarv” og for et kunnskapsbasert samfunn.³⁶ Objektene opererer innenfor en spesialistverden mesteparten av tiden. Bare i korte perioder, eller bare en viss del av materialet, er fortolket og plassert i en sammenheng tilgjengelig for publikum.

Selv om Knell ser positivt på bruken av teknologi minner han om at selv om vi har muligheten til å lese og spille spill på digitale verktøy, så gjør vi det fortsatt analogt også. Det er ikke nødvendigvis slik at digitale kopier kan erstatte originaler. Kulturarv er for museum og turistnæringen verdifull på grunn av nettopp sin materialitet, ifølge ham. Dette er basert på en oppfatning av at kulturminner er bærere av lett tilgjengelig *ut-takbar* informasjon. Han poengterer at når det kommer til arkivmateriale kan dette stemme, mens materialitet ikke er like lettfattelig.

“...the object through a monitor seems remote. Its materiality, its being, its existence as proof, as evidence - its true value - remains illusive...”³⁷

Knell sier at byrden med samling fører til institusjoner som ikke er verken bærekraftige eller kan nå sine mål. Digitale kopier åpner for bruk på tvers av kompetanse og han mener at kommunikativ suksess ikke har noe med læringspotensiale eller interaktivitet å gjøre. På samme måte som forfatterne av Digital Humanities påpeker behovet for intellekt ved bruk av teknologi sier han det dreier seg om intellektuell kreativitet. Det er ikke god strategi eller bærekraftighet som vil få museene til å henge med i den digitale verden. Det er evnen til kreativitet, mangfold, individualisme og opportunisme som kreves. Han hevder at digitalisering vil føre til at museum blir fundamentalt redefinert og født på ny.³⁸

2.6 Oppsummering

I Norge er det stortingsmeldinger og kulturminneloven, og ICOMS museumsetiske regelverk som legger føringer for hvordan museene driver forvaltningen av sine samlinger. Her er valgt

³⁶ Knell, Simon J. (2003)

³⁷ Knell, Simon J. (2003), side 140

³⁸ Knell, Simon J. (2003)

ut det som dreier seg om kunnskapsproduksjon, kulturminneverdier, samt museenes ansvar eller rolle ovenfor samfunnet.

Samlingsforvaltningens grunnmur er enkeltpersoners samlinger fra mange hundre år tilbake. Det er tydelig at mange av de prinsippene som lå til grunn for disse samlingene, også legger føringer for dagens samling. Samlingsforvaltningen drives av mennesker som handler med objekter. Et psykologisk perspektiv på hvordan vi som mennesker påvirkes av samling gir et perspektiv på hvordan man kan tenke seg at forvaltningen fungerer. Det er både likheter og forskjeller i hvordan enkeltpersoner samler, og hvordan museene samler. Felles er evnen til å klassifisere og se potensial til kunnskap. En av de største forskjellene er selvfølgelig at mens en enkelt person håndterer dette alene, er samlingsforvaltningen et større organ med helt andre verktøy å bruke i forvaltningen av objektene. Poenget er ikke at forvaltningen lider av samlemani – det er tross alt derfor den eksisterer. Derimot er de utfordringer forvaltningen har grunnet samling det som danner en del av diskusjonsgrunnlaget videre i oppgaven.

Flere forfattere hevder at objekter har agens og at vi er i et avhengighetsforhold, hvor menneske og objekt påvirker hverandre. Det interessante er hvordan dette blir utfordret ved bruk av digitale verktøy. Ankomsten av teknologiske verktøy vil være med på å endre måten å drive museum og samlingsforvaltning på. Dette blir bare en del av de endringene som flere teoretikere har ment at vil komme, og som faktisk er i gang. Nettopp de begrensninger og muligheter som disse teknologiske verktøyene har er noe jeg har undersøkt.

3 Metode

For å kunne besvare mine problemstillinger har jeg brukt informasjon fra de tre stedene som nevnes innledningsvis. Utvalget av kulturarvsinstitusjoner er gjort med tanke på deres likheter og forskjeller. NDR er en bedrift som består av en håndverksavdeling og en museumsavdeling og som har som hovedoppgave å forvalte kulturminnene Nidarosdomen og Erkebispegården. NTNU vitenskapsmuseet er et universitetsmuseum hvor i hovedsak arkeologiske kulturminner samt naturhistorie forvaltes. Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum er et av landets største forvaltere av kulturhistorisk materiale i form av gjenstander, bygg og bilder. Fellesnevneren for disse institusjonene er museumsdrift og samlingsforvaltning. Forskjellene ligger i hva institusjonene forvalter og hvordan de gjør det. Utvalget spenner fra NDR, som forvalter to verneverdige bygg og tilhørende materiale, til de tusenvis gjenstander og bilder som forvaltes av henholdsvis NTNU vitenskapsmuseet og Sverresborg, Trøndelag Folkemuseum. Forvaltningsområdene dekker materiale fra hele Trøndelag, samt Norges nasjonalhelligdom.

Fordi jeg er begrenset geografisk, og ønsker mer dyptgående data falt valget om metode på intervju, kvalitativ metode. Tove Thagaard nevner fire typer kvalitativ metode: observasjon, intervju, analyse av tekst og analyse av audio/video. Av disse er det intervju og observasjon som er aktuelt for å få den informasjonen jeg ville ha. Det som preger disse metodene er direkte kontakt med informanten.³⁹

Jeg har intervjuet den som er ansvarlig for forvaltningen av samlings- eller arkivmateriale på det aktuelle stedet for å få mest mulig innblikk i den aktuelle praksisen. De tre samlingsforvalterne har jobbet med denne type arbeid i flere år. De er derfor godt egnet til å svare på spørsmål om institusjonenes praksis for samlingsforvaltning. Som metode er kvalitativ metode en tolkende metode, og objektivitet er i den forstand ikke et mål i seg selv. Intervju har gitt kvalitative data som er synspunkter på samlingsforvaltning og beskrivelser av samlingsforvaltning hos egen kulturarvsinstitusjon. Dette er subjektive data som representerer meninger. Analyse og sammenligning av deres svar danner grunnlaget for min forskning.

Kvalitativ metode gir meg mulighet til å se hvordan forvalterne selv forholder seg til samlingsforvaltning og kunnskapsproduksjon. I tillegg vil jeg få vite hvilke synspunkter de

³⁹ Thagaard, Tove (2003), side 11-15

har på egen og generell praksis på området. Utfordringen med denne metoden er å faktisk stille spørsmål som belyser de problemstillingene jeg har. I og med at datainnsamlingen innebærer intervju kan jeg ikke være sikker på at svarene jeg får er ærlige. Verken ved kvalitativ eller kvantitativ metode kan man vite sikkert at noen har svart ærlig. Spesielt ved intervju hvor informanten ikke er anonym kan informasjonen som gis være misvisende, men til informant eller bedrifts beste. Mennesker kan også ubevisst velge hva de sier eller unnlater å si, eller glemme detaljer som kan være av interesse. Har man personlige forhold til enten gjenstander eller arbeidsmåte kan man snakke for seg selv og ikke for bedriften.

Det har vært interessant å analysere i hvilken grad informantenes bakgrunn og arbeidssted er utslagsgivende for svarene de har gitt. Under intervjuene prøvde jeg å få med meg kroppsspråk og reaksjoner på mine spørsmål. Det hendte at jeg måtte legge til informasjon på spørsmålene slik at de forsto bedre hva jeg lurte på. Måten de svarte på, kroppsspråk og reaksjoner fortalte en del om informantenes forhold til tema.

Mine intervju spørsmål er basert på hva jeg mente jeg måtte spørre om for å finne svar på de problemstillinger jeg hadde fra begynnelsen. Spørsmålene skulle helst avdekke både reelle forhold og synspunkter på egen og andres forvaltning. En utfordring har vært å lage spørsmål som ikke bare fører til de "rette" svarene, men som gir et reelt bilde av situasjonen, og som er i stand til også å utfordre de hypoteser jeg har. Etter å ha gjennomført første intervju med informant fra Vitenskapsmuseet innså jeg at jeg måtte legge til noen spørsmål om digitalisering og flere spørsmål om samlingsforvaltning for å få et mer helhetlig bilde av praksisen hos den enkelte institusjonen. Deretter hadde jeg intervju med informantene fra NDR og Sverresborg. Intervjuene ble tatt opp på PC og senere transkribert.

Intervjuene ble transkribert slik at om informanten tok en kunstpause eller brukte ord som "hmm", "ehm", "tjaa" og lignende, ble dette tatt med i noen grad. Det er ikke lagt mye vekt på det i videre analyse, men var en god pekepinn på om spørsmålene mine ble oppfattet som enkle å svare på, eller om de krevde betenkingstid, eventuelt en forklaring. Etter dette ble transkriberte intervju sendt i retur til informant for gjennomlesing. Jeg oppfatter intervju som metode som en svært givende, men krevende metode å bruke for datainnsamling, på grunn av den nære kontakten man får med intervjuobjektene.

4 Tre kulturarvsinstitusjoner

De tre stedene som har vært gjenstand for datainnsamling presenteres nedenfor. Det er lagt vekt på organisasjon, struktur, arbeidsområde og historikk. Alle de tre institusjonene forholder seg til kulturminneloven, ICOMs museumsetiske regelverk og gjeldende politiske føringer, selv om den ene institusjonen hovedsakelig en er håndverksbedrift.

4.1 Nidaros Domkirkes restaureringsarbeider - NDR

NDR har hatt som oppgave å gjenoppbygge Nidarosdomen siden 1869. Bedriften er i dag nasjonalt kompetansesenter for bevaring og restaurering av verneverdige bygninger i stein. På 1800-tallet var domkirken nærmest en ruin og man startet ikke en renovering men en gjenoppbygging av kirken. I de senere årene har NDR også fått ansvaret for Erkebispegården som ligger som Domkirkens nærmeste nabo. NDR er en statlig virksomhet som er underlagt kulturdepartementet. Departementet legger rammene for NDR gjennom sine årlige tildelingsbrev.

Det er omtrent 60 ansatte som arbeider i bedriften. Disse er fordelt på to hovedavdelinger.

Restaureringsavdelingen:

- drift og sikring
- forskning og utredning
- verkstedene

Publikumsavdelingen:

- formidling og utstillinger
- kommunikasjon og markedsføring

Publikumsavdelingen jobber opp mot formidling og kommersiell bruk av de lokaler som NDR disponerer. Publikumsavdelingen tar årlig imot over 400 000 besøkende som benytter seg av de tilbudene man har både i domkirken og Erkebispegården. I besøkssenteret har man museumsbutikk som også drives av museet.^{40 41}

⁴⁰ <http://www.nidarosdomen.no/nidaros-domkirkes-restaureringsarbeider/om-ndr>

⁴¹ I slutten av min praksisperiode høsten 2016 ble det vedtatt ny organisering av bedriften. Dette er ikke tatt hensyn til i oppgaven da det ikke påvirker de data jeg har samlet inn.

Restaureringsavdelingen består av flere ulike arbeidsgrupper med svært forskjellige arbeidsområder. Verkstedene består av steinhuggerverksted, smie, glassverksted, gipsverksted og snekkerverksted. Her registrerer, reparerer og bytter man ut bygningsdeler i både domkirken og Erkebispegården. NDR er en godkjent lærlingeplass for de som ønsker utdanning innen restaureringshåndverkene man driver der. Drift og sikring sørger for drift av det daglige arbeidet og sikring av samlinger, kulturminner og mennesker. Forskning og utredning består blant annet av arkeologer og konsulenter for arkiv og tegning.

Gjennom snart 150 år med restaurering har man produsert en enorm mengde arkiv- og samlingsmateriale som det skal forvaltes og forskes på. Man har også ansvar for en hel del bøker som er en del av universitetsbibliotekets boksamlinger, og som derfor er til utlån.

4.2 NTNU Vitenskapsmuseet – NTNU VM

Vitenskapsmuseet er et landsdelsmuseum og en del av NTNU. To institutt er representert ved museet; institutt for arkeologi og kulturhistorie samt institutt for naturhistorie. Utstillingene og samlingene inneholder både vitenskapelige, arkeologiske, kulturhistoriske og naturhistoriske gjenstander og eksemplarer.

Vitenskapsmuseet er Norges eldste eksisterende vitenskapelige institusjon. Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) ble stiftet i 1760 og startet museet. I 1926 ble DKNVS omorganisert og ble da både museum og akademi, museet ble senere overført til universitetet i 1984.⁴²

I dag omfatter institusjonen arbeidsområder som administrasjon og drift, forskning og utredning, konservering, forvaltning og formidling av samlingene. Institutt for arkeologi og kulturhistorie driver med forhistorisk, historisk, maritim og samisk arkeologi. Instituttet har i tillegg et konserveringslaboratorium, samt at man ved NTNU Gløshaugen finner nasjonallaboratoriene for datering av arkeologisk, organisk og geologisk materiale.⁴³

Utstillings- og publikumsseksjonen har ansvar for museumsutstillingene og de aktivitetene som foregår der. Man har skoleprogram og læringstilbud i de faste og skiftende utstillingene

⁴² <http://www.ntnu.no/museum/historie>

⁴³ <https://www.ntnu.no/museum/nasjonallaboratoriene-for-datering>

samt at man har forskjellige arrangementer for øvrig publikum. Utforming og vedlikehold av utstillinger er også en del av denne seksjonen.⁴⁴

Museet har en viktig samfunnsrolle som “består i å utvikle og dele kunnskap om natur, kultur og vitenskap som grunnlag for en bærekraftig samfunnsutvikling”. Samlingene skal sikres, forvaltes og aktiveres for et vidt spekter av mennesker. Som universitetsmuseum er forholdet til studenter og forskere ved ulike studieretninger svært viktig for videre forskning, formidling og forvaltning.⁴⁵

4.3 Sverresborg Trøndelag Folkemuseum

Sverresborg Trøndelag Folkemuseum er i dag en del av konsolideringen MiST - Museene i Sør-Trøndelag. Selve konsolideringen består av 9 museer og 24 “besøkssteder”, og folkemuseet driver også Norsk Døvemuseum i Trondheim. Folkemuseets administrasjon og 36 ansatte er fordelt på to arbeidsteder med forvaltning, forskning og drift på et sted og publikumsavdelingen på et annet.⁴⁶

Folkemuseet begynte som et bevaringsprosjekt i 1909. Da skulle man bevare gamle trehus fra Trondheim og omegn. Deretter fortsatte dette folkemuseet i kjent stil med tilkomsten av flere bygninger og gjenstander fra særlig norsk bondeliv. Man hadde også en plan om å anlegge et parkanlegg på området i tråd med den tids trender. Museet ble anlagt rundt Kong Sverres borg, og bare halvparten av området på 300 dekar er tatt i bruk foreløpig.⁴⁷

I dag har museet rundt 80 antikvariske bygninger, den eldste er Haltdalen stavkirke fra 1170, mens de fleste andre er fra 1700- og 1800-tallet. Når det gjelder de øvrige kulturhistoriske samlingene forvalter museet over 1 million fotografier fra Schrødersamlingen og 100 000 kulturhistoriske gjenstander. Ca. 5000 av disse er tilgjengelige i friluftsmuseet eller i utstillinger. Gjenstandene kommer som oftest inn som gaver i og med at det er tidsperioden fra reformasjonen og framover som er representert her. Hver måned velger en uttakskomite hva som skal innlemmes i samlingene.⁴⁸

⁴⁴ <http://www.ntnu.no/web/museum/om-oss>

⁴⁵ <http://www.ntnu.no/museum/strategi-og-visjon>

⁴⁶ <http://sverresborg.no/om>

⁴⁷ <http://sverresborg.no/om/historie>

⁴⁸ <http://sverresborg.no/samlingene>

4.4 Oppsummering

De tre institusjonene har ansvar for ulike typer gjenstandsmateriale, de er ulikt organisert, og de jobber mot ulike mål. Men de er alle drivere av museum. De mottar støtte fra staten og forholder seg til kulturminneloven og ICOMs museumsetiske regelverk. De er typiske eksempler på landsdelsmuseum, folkemuseum og selvstendige museum med statsstøtte. De er gode eksempler på hvordan museum i Norge har utviklet seg og fremstår i dag. Ett av museene er et landsdelsmuseum med forhistoriske gjenstander, ett er et minnested med museum og det siste, et folkemuseum med nyere tids gjenstander. Gjennom sammenligning fremstår de som både svært like og svært ulike, noe som vil bli diskutert videre.

Når det gjelder føringer for forvaltningen er det noen viktige momenter som er verdt å nevne. De gjenstander som er fra før 1537⁴⁹ er opprinnelig i NTNU vitenskapsmuseets forvaltning, men lånes ut til utstillinger til de andre to museene. NDR er i en særstilling når det gjelder middelalderstein – de er som nasjonalt kompetansesenter for bevaring og restaurering av verneverdige bygninger i stein forvaltere av mye stein som opprinnelig ville tilhørt NTNU vitenskapsmuseets forvaltningsområde.⁵⁰

De tre intervjuobjektene mine som har gitt data til neste kapittel er Birgitta Gran for NDR, Birgit Maixner for NTNU VM og Arnstein Lund for Sverresborg.

5 Forvaltning i praksis

⁴⁹ Kulturminneloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1978-06-09-50>

⁵⁰ Forskrift om faglig ansvarsfordeling mv. Etter kulturminneloven: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1979-02-09-8785?q=forskrift%20ansvar%20kulturminner>

I dette kapittelet er data fra intervjuene sortert og presentert. Det er fire hovedområder med informasjon jeg har samlet inn: om samlingsforvaltning, om tilgjengeliggjøring/digitalisering, om kunnskapsproduksjon og om publisering. Sammen vil denne dataen danne grunnlaget for videre diskusjon omkring forvaltningens vesen.

Med mindre annet er påpekt er det informantene fra de tre institusjonene som er kilder til informasjonen som presenteres.

5.1 Forvaltningen

Det er ikke til å komme unna å nevne den svært tydelige forskjellen på disse tre institusjonene, nemlig grunnlaget for samlingene. Historisk sett har folkemuseum og universitetsmuseum i alle år har hatt som oppgave å samle inn, å aktivt øke antallet gjenstander i sin samling. NDR er en håndverksbedrift som i de senere år har valgt å bruke sitt historiske arkiv til museumsdrift. Man har siden 1869 hatt et stort fokus på dokumentasjon og bevaring av gjenstander, noe som har muliggjort en større samling med kulturhistorisk materiale. At man har tatt vare på alle gjenstandene har vært grunnet i et internt behov i bedriften og ikke noe man har gjort for allmennheten i hovedsak. Gran poengterer at det indirekte har vært for allmennheten i og med at kirkens restaurering beror på egen forskning gjort på egne samlinger, og restaureringen er for allmennheten. De andre institusjonene får sine gjenstander gjennom gaver og innsamling. Sverresborg får mye gaver, mange vil gi bort sine ting til museet og et utvalg blir gjort av en egen komité. Aktiv innsamling forekommer ved behov i forbindelse med utstillinger. Vitenskapsmuseet får gjenstander gjennom egne eller NiKUs utgravinger, enten redningsgravinger eller undersøkelsesutgravinger. Private finnere lever også inn gjenstander. Museet har de siste årene mottatt mange metallsøkerfunn da dette er blitt svært populært. Maixner påpeker at de sjelden mottar gaver på museet. Det hender seg at det foretas undersøkelser for å samle inn spesifikke gjenstander i forbindelse med forskningsprosjekter, men en undersøkelse er ikke garantert et gjenstandsfunn.

De tre institusjonene har alle en svært lik definisjon på hva samlingsforvaltning er, men fokus er noe ulikt. Informanten fra Sverresborg nevner innsamlingsprosessen som en del av det, til forskjell fra de to andre. Maixner poengterer at det dreier seg om innlemming, altså magasinering og registrering av objekter på Vitenskapsmuseet. Hos NDR er det bevaring, eller trykghetsdriften som har vært i fokus inntil nylig.

Innholdet i samlingene til de tre institusjonene varierer mye, fra gjenstander laget av alle mulige organiske og geologiske materialer til bygninger, foto og intervju. Mengden enkeltgjenstander som de ulike institusjonene har, varierer også. Mens Sverresborg har over 1,1 million enkeltgjenstander (1 million foto), har NDR ansvar for 37 300 objekter av ulik art. Vitenskapsmuseet har ansvar for henholdsvis 60 000 gjenstander. Mengden er avgjørende for hvor mye ressurser som går med på forvaltning av gjenstandene. Vitenskapsmuseet og Sverresborg har dermed mange flere årsverk på avdeling for samlingsforvaltning enn det NDR har. Arbeidsområder dette omfatter, er konservering, magasindrift/forvaltning, registrering, saksbehandling, og arkivarbeid. Vitenskapsmuseet har ansatte i alle disse stillingene, mens både NDR og Sverresborg benytter seg av studenter, utplasserte fra NAV eller venneforeningsmedlemmer til hjelp på noen områder. Dette gjelder særlig digitaliseringsarbeid.

På grunn av mengden gjenstander som allerede befinner seg i magasin, tar alle de tre institusjonene valg når det gjelder innlemmelse av nytt materiale. Informantene sier alle at man før hadde et mer løst forhold til det, at alt ble tatt vare på, mens man nå er mer bevisst på hvilke gjenstander man har behov for, og at ”det ikke er forsvarlig å ta inn alt”.⁵¹ Avhending eller kassasjon av allerede innlemmede gjenstander er beskrevet som en lang og komplisert prosess i de få tilfeller det gjøres på Sverresborg. På Vitenskapsmuseet har man ikke utarbeidet retningslinjer for kassasjon, og det er kun arkivmateriale, samt noe gjenstandsmateriale fra byutgravningene på 70-/80-tallet, som er kassert. Grunnlaget var i det tilfellet at materialet kom fra omrotede kontekster og derfor inneholdt nyere gjenstander. I NDR er ikke kassasjon aktuelt, da de anser alt materialet for å være viktig i videre drift av restaureringsarbeidet. Et interessant funn er at det er bare på Vitenskapsmuseet de anser det for mulig at et materiale kan ha utspilt sitt fulle potensial og dermed bli tatt ut av samlingen. Dette kan ha noe med den typen gjenstandsmateriale de har der. Mye materiale fra arkeologiske utgravninger er uinteressant fordi det allerede finnes mye av det, eller det har for dårlig stand til å kunne fortelle oss noe (for eksempel båtnagler og småbiter av treverk).

Kulturrådet anbefaler bruk av SPECTRUM som en guide på samlingsforvaltning, og Sverresborg er i ferd med å innføre bruk av denne. NDR fikk til julen 2016 ny arkivplan som omfatter også samlingsmateriale. Vitenskapsmuseet bruker ICOMs museumsetiske regelverk,

⁵¹ Intervju med Birgit Maixner for Vitenskapsmuseet (2017)

men er i gang med egen plan for samlingsforvaltning. Alle de tre institusjonene er altså i en prosess for å kartlegge egen praksis og ikke minst hvordan denne burde være.

5.2 Tilgjengeliggjøring – digitalisering

Tilgjengeliggjøring av materiale er en del av museenes oppgave, mens det er først de senere år at NDR (som statlig bedrift) har fått krav om å tilgjengeliggjøre sitt materiale. Dette blir omtalt som en satsning og et sentralt område i deres forvaltning. Kun informanten fra Sverresborg nevner utstillinger som en del av tilgjengeliggjøringen, og digitalisering er den metoden for tilgjengeliggjøring de alle satser mest på. NDR er i ferd med å starte bruk av Primus (med mulighet for bruk av Digitalt Museum), og har tidligere digitalisert og brukt programmet Filemaker til å lage søkbare databaser. På Sverresborg er det Primus som brukes, mens man på Vitenskapsmuseet er i gang med prosjektet Collections Online som skal fungere som en søkemotor på samme måte som Primus. Begge museene legger vekt på gjenfinnbarhet og søkeinnfallsvinkler. Terminologi i søkemotorene er ansett som svært viktig for at gjenstandene skal oppleves som tilgjengelige. Uten tilknyttede ord som beskriver objektet på alle mulige måter, vil det aldri dukke opp i søket man foretar, og dermed ikke være tilgjengelig, bare digitalisert. På spørsmål om de har opplevd at noen form for tilgjengeliggjøring ikke har fungert som antatt, svarer alle at de har alle brukt tidligere former for databaser som ikke er i bruk lenger i dag, eller som ikke er vedlikeholdt og oppdatert.

Kulturrådet hadde i 2016 og 2017 tildeling av midler gjennom sin støtteordning. Denne gangen gikk midlene til prosjekter for digital utvikling. Alle de tre institusjonene i min undersøkelse la inn søknader. NDR søkte om støtte til videre digitalisering av foto og tilgjengeliggjøring via Primus. Vitenskapsmuseet søkte om midler til utvikling av prosjektet Collections Online, med fokus på at søkemotoren skal være engelsk og dermed vil være tilgjengelig for et mye større forskersamfunn. Sverresborg søkte ikke direkte om midler, men MiST søkte for utvikling av og oppdatering av Primus gjennom KulturIT som eies av blant andre MiST, og hvor Sverresborg har en sentral rolle. Både Vitenskapsmuseet og NDR fikk avslag på sine søknader mens MiST fikk til sammen 5,2 millioner kroner i tilskudd fordelt på to år.⁵²

⁵² <http://www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/museumsprogrammer/tildelinger>

Det er ikke noe hierarki når det gjelder hvilke typer gjenstander som tilgjengeliggjøres først. Både Vitenskapsmuseet og Sverresborg registrerer og foretar en grunnforskning med en gang materialet skal innlemmes, dermed legges det tilgjengelig internt med en gang. Materiale som allerede befinner seg i magasin, blir digitalisert fortløpende når det er ressurser til det. NDR har hatt en prosess for digitalisering av tegninger, og dette ble gjort av konservatorer på Sverresborg. Disse vil bli tilgjengelig på Primus etter hvert. For øyeblikket digitaliseres foto som også skal legges inn i Primus. Man har også transkribert dagbøker som dermed er tilgjengelige for gjennomlesning og søk digitalt.

På spørsmål om de mener materialet er tilgjengelig, er svarene forskjellige. Både Vitenskapsmuseet og Sverresborg svarer at materialet er tilgjengelig i stor grad. Materiale som ikke er digitalisert og tilgjengelig, kan man komme og se på ved forespørsel. Ved NDR svarer de at materialet ikke er ansett som tilgjengelig fordi man må ha hørt at det eksisterer, så må du kontakte dem, deretter komme innom for å se på det. Her vil jeg påpeke at dette i stor grad gjelder alle museene – du som bruker må aktivt kontakte museet for å få tilgang. Det er ikke nødvendigvis slik at publikum opplever dette som tilgjengelig. En av de nyeste måtene å involvere publikum på, er gjennom åpne magasiner, eller magasininformidling. Dette er noe de skal begynne med på Vitenskapsmuseet, og som i større grad blir vanlig.

Digitaliseringsprosessen er ressurskrevende, og dette blir påpekt av alle informanter. Det er venneforeningsmedlemmer og studenter samt de fra NAV som har muliggjort dette på Sverresborg og NDR. Gran påpeker at det er blitt mye dobbeltarbeid fordi de som har holdt på med dette ikke er fast ansatte som holder på med arbeidet over tid. Registreringer blir mangelfulle og i noen tilfeller feil fordi man ikke har tid til ordentlig opplæring, samt at egeninteresse spiller en stor rolle for hvordan arbeidet blir gjort. I de tilfeller hvor man ikke har tilgang på gratis arbeidskraft blir digitaliseringsarbeidet tilsidesatt.

Det er hovedsakelig forskjellige databaser som nevnes i forbindelse med digitalisering. Vitenskapsmuseet har også begynt å bruke fotogrammetri for å lage 3D-modeller av funn. Maixner sier ingenting om bruken av dette programmet i forbindelse med samlingsforvaltning, men det brukes i forbindelse med konservering og forskning. Metoden er

praktisk i de tilfeller hvor selve objektet er skjørt og vanskelig å håndtere.⁵³ Alle sier at de ikke tror at digitale kopier kan erstatte originaler. Originalene er ansett som det viktigste av alt, digitale kopier er et supplement og en del av arkivet. NDR har også del ”digitale originaler”. Skannede glassnegativer finnes i et originalt digitalt foto som er et alternativ til originale papirfoto.

5.3 Kunnskapsproduksjon

Forskning er en stor del av det Vitenskapsmuseet driver med, men Maixner påpeker at det kunne hatt en større rolle. Det er forvaltning som er lovpålagt, dermed kan forskning komme litt i skyggen, sier hun. På Sverresborg er det ikke mye forskning som gjøres internt, men det er pålagt at de skal drive forskning. I den grad det forskes på deres materiale er det ekstern forskning utført av studenter og forskere på NTNU, private interessenter og andre museer. Noe intern forskning forekommer i forbindelse med utstillinger. NDR driver mye intern og anvendt forskning for å støtte arbeidet med restaureringen. De senere årene har prosjekter med NTNU ført til mer ekstern forskning, men forskningen kunne fortsatt hatt en større rolle.

Alle informantene sier det er mengder med materiale det ikke er forsket på, og at det i stor grad skyldes mangel på tilgjengeliggjøring og endret interessefelt. Byutgravingene på 70-80-tallet førte til mange nye funn hos Vitenskapsmuseet, og dette nevnes som et område hvor det er dårlig registrert og lite brukt. På Sverresborg er det ikke noe spesielt område Lund vil trekke frem, men han sier det er mengder materiale som ikke er brukt til forskning. Hos NDR er deler av arkivmaterialet det man har brukt minst. Andre typer materiale er det derimot mye interesse rundt. Hos Vitenskapsmuseet er metallsøkerfunn trukket frem som en trend. På NDR er det naturlig at forskning på stein er det som forekommer oftest. Ifølge Lund er det trender i samfunnet generelt som påvirker hva man forsker på på Sverresborg. Kvinnekultur, samiske kulturminner og arbeidsliv er tema som går igjen. Alle institusjonene forsker både for seg selv og for allmennheten. Forskning på kulturminneforvaltning som sådan er det ingen av institusjonene som driver med (unntaket er den forskningen som gjøres via NTNU).

På spørsmål om hvordan de ulike institusjonene driver kunnskapsproduksjon gjennom samlingsforvaltning, fikk jeg svar som liknet på hverandre. Hos NDR ser de på gjenstandsforvaltningen som et viktig ledd i arbeidet som gjøres når de har utredninger. De vil

⁵³ For mer info om dette, se artikkel om bruk av verktøyet: www.gemini.no/2015/03/slik-la-vikingen-og-det-forliste-skipet/

at samlingen skal brukes aktivt heller enn å være kuriosa som ligger på vent. Samtidig er bevaringen i seg selv viktig. Et ledd i dette er overflyttingen av arkivmateriale til Statsarkivet hvor materialet vil bli magasinert og arkivert etter gjenstandenes behov for best bevaring. På vitenskapsmuseet sier de at de driver kunnskapsproduksjon allerede når de foretar et utvalg av gjenstander. Kunnskapsproduksjon har en sentral rolle i arbeidet de driver på vitenskapsmuseet som institusjon. Lund bruker intervjusamlingen deres som et eksempel på hvordan samlingsforvaltningen driver kunnskapsproduksjon. Intervjuene er brukt i forbindelse med utstillinger hvor eksperter har uttalt seg om hvordan utstyr og gjenstander fungerer og skal brukes. Han nevner katalogiseringsarbeidet som en del av kunnskapsproduksjonen, samt at hjemmesiden kan sees på som en ”kunnskapsformidlingsak”. Ingen av institusjonene har undersøkt om deres samlingsforvaltning har ført til kunnskapsproduksjon. Lund påpeker at tilbakemeldinger på Digitalt Museum tyder på interesse og bruk av samlingene. Jeg vil poengtere at siden museene kan få tilbakemeldinger fra publikum og spørre etter informasjon fra publikum angående gjenstander, gjør Digitalt Museum til et verktøy som forbinder publikum og museet på en helt ny måte. Digitalt Museum har en rekkevidde som gjør at tilgjengeliggjøringen ikke er begrenset fysisk. Museets kontakt med samfunnet og folk kan dermed eksistere uavhengig av den faktiske fysiske gjenstanden.

5.4 Publisering

Gran sier om publisering at ”forskning er først forskning om det blir publisert”. De er derfor opptatt av at all forskning skal publiseres i rapporter, selvproduserte bøker, samt artikler og tidsskrift. Lund mener det er i bøker og nett man publiserer, han forklarer at MiST har et eget forskerforum. Årbøker er en viktig del av publiseringen av både intern og ekstern forskning hos folkemuseet. Vitenskapsmuseet publiserer all forskning gjort via NTNU på Cristin, et informasjonssystem for forskning i Norge. Spørsmålet her er om disse måtene å publisere forskning på er oppfattet som ikke bare fysisk lett tilgjengelig, men også lettfattelig. Mye forskning forblir forklart gjennom vitenskapelige artikler og blir aldri gjort populærvitenskapelige. Om man ikke publiserer i populærvitenskapelige kanaler kan man risikere at kunnskapen forblir i det interne miljøet.

Forskningen kan også tilgjengeliggjøres fysisk i form av utstillinger og formidlingsopplegg i museene. Alle de tre institusjonene bruker både eget materiale og innlånte utstillinger. NDR er svært bevisst på at egen forskning skal ligge til grunn for utstillinger og

formidlingsopplegg, litt på grunn av museets korte levetid og et nytt syn på eget materiale. På vitenskapsmuseet er det mer enn man skulle tro, sier Maixner, men hun kommenterer at formidlingsseksjonen kan leve litt sitt eget liv. Båndet mellom forskning og formidling burde ifølge henne være tettere, slik at all den spennende forskningen blir tilgjengeliggjort i museet. På Sverresborg er det også viktig med egne utstillinger, men Lund sier at dette krever mye av forvaltningsseksjonen i form av både forarbeid og fysisk arbeid med gjenstandene. De ønsker færre utstillinger som får stå over lengre tid heller enn mange egne utstillinger som brukes over kortere tid. Generelt står dette i motsetning til hva man egentlig ønsker. For økt publikumsbesøk er det en fordel å ha flere ulike utstillinger slik at de som har mulighet til å bli gjengangere, får en ny opplevelse når de kommer tilbake. Som med resten av forvaltningen ser det dermed ut til at det er et skille mellom hva forvaltningen og formidlingen tenker om bruk av samlingene.

5.5 Oppsummering av funn

Det er tydelig at forvaltningen varierer på grunn av de rammene driften har. Rammene er et resultat av historien og politiske prosesser. Dermed varierer antallet ansatte og organisering av forvaltningen mye i de tre institusjonene. Utfordringene de har er uansett like: ressurser. For å løse dette har man på alle tre steder et mål om å skape et rammeverk, en plan, for videre arbeid med forvaltningen. De trenger flere folk, større og bedre magasiner, og nye rutiner. Dette med rutiner handler om inntak og kassasjon/avhending, mer enn om konservering og magasinering. At det er bare hos Vitenskapsmuseet man antar at avhending eller kassasjon muliggjøres på grunn av at materialet er ”ferdig brukt” tyder på at ressursutfordringene vil øke med årene hos de to andre institusjonene.

Når det gjelder digitalisering kommer det tydelig frem at denne jobben kommer i tillegg til den normale samlingsforvaltningen. Alt det man gjør fysisk, skal også gjøres digitalt. Digitale kopier må også holdes ved like. Ressurser er kanskje den største utfordringen ved bruk av teknologi, det er tidkrevende, samt at det krever kompetanse få eller bare noen utvalgte personer har. Dette skyldes at digitalisert materiale først kommer til sin rett når det er gjort med presisjon og kunnskap om materialet. Alle institusjonene mener det er verdt ressursbruken ettersom dette er én av få måter å kunne tilgjengeliggjøre store mengder materiale for publikum.

Fordi institusjonene er lovpålagt å drive forvaltning, kan forskningen komme i annen rekke. Dette ser ut til å gjelde for alle de tre institusjonene. Forvaltning som magasinering, konservering og utstillingsarbeid tar opp mye tid og gjør at ressursene ikke strekker til. Mye materiale er ikke forsket på, svarer mine informanter. Det er imidlertid slik at alt materiale er registrert og klassifisert når det ankommer museet, så en form for grunnforskning vil det alltid finnes i bunn. Underveis i intervjuene kommer det frem at det foregår kunnskapsproduksjon også innen forvaltningen, at klassifiseringsjobben blant annet er en del kunnskapsproduksjonen. Allikevel er det tydelig at et fysisk og psykisk skille mellom forvaltning og forskning faktisk finnes.

Når det gjelder publisering, publiseres det både populærvitenskapelige artikler/bøker, samt vitenskapelige verk av alle institusjonene. Dette er interessant med tanke på at NDR forsker mest for bedriftens egen bruk. Med tanke på at NDR har høyere publikumstall i sitt anlegg enn de andre to institusjonene har, vil fysiske kopier av publiserte verker oppleves som tilgjengelig for mange flere.

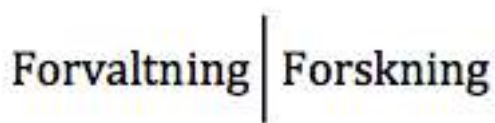
6 Forvaltningsnettverket

De data jeg fikk gjennom intervjuene gav grunnlag for å si noe om hvordan forvalterne opplever forvaltningen. Det er tydelig at det er noen utfordringer som krever mer enn andre, og at forvaltningen har potensiale til utvikling. Ikke minst har man i kulturminnepolitikken mulighet til å bruke informasjon om dagens status til å vurdere veien for videre utvikling. Det teoretiske rammeverket som ble presentert i begynnelsen kan være med på å lokalisere faktorer som vil åpne for nye måter å drive forvaltning på.

6.1 Forvaltning

På tross av store forskjeller i samlingsmateriale og et vidt spenn i alder, type, materialer osv. er samlingsforvaltningen svært lik på Sverresborg og Vitenskapsmuseet. Unntaket er NDR som på grunn av sin rolle som håndverksbedrift ikke har sett seg selv som samlingsforvaltere før i de senere år. Det er uten tvil utslagsgivende for dagens forvaltning hvordan institusjonen ser på seg selv og sin oppgave. Gjenstandsmaterialet brukes i helt andre kontekster enn det gjør på de to andre institusjonene, men synes i stor grad å være ivaretatt på grunn av kunnskapsverdien heller enn opplevelsese- og estetiske verdier.

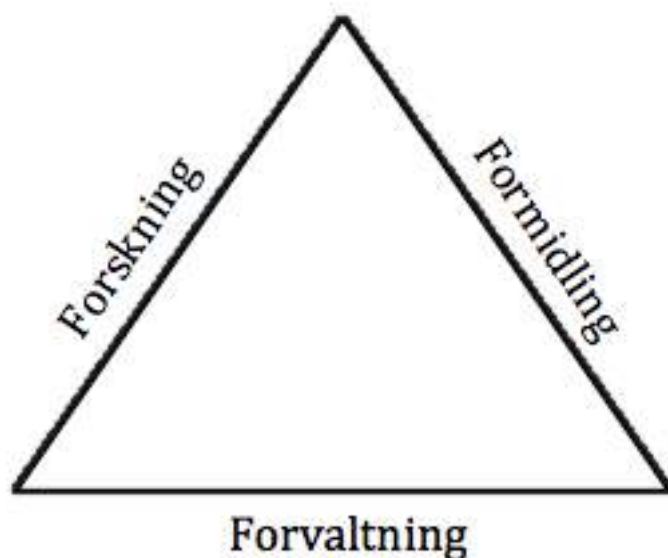
Skillet mellom forskning og forvaltning eksisterer, i henhold til det forvalterne forteller om egen forvaltning. Holm⁵⁴ presenterer dette (hos universitetsmuseene) i en figur som denne:

Figur 1: Et skille mellom forvaltning og forskning

Figuren tar ikke hensyn til de nettverk og alternative aktører som kan ta del i samlingsforvaltningen. Den tar heller ikke hensyn til den tredje komponenten av samlingsforvaltningen, formidling. En trekant med atskilte områder viser bedre hvordan samlingsforvaltningen kan oppleves i dag.

⁵⁴ Holm, Ingunn. (2007/08), side 56

Figur 2: Forvaltning, forskning, og formidling som atskilte sfærer

En ting er at menneskene som jobber med materialet er fordelt som dette, men gjenstandene befinner seg/opererer innenfor alle disse tre. Som Brattli og Steffensen viser kan de også opptre på alle disse stedene på samme tid.⁵⁵ Med det premiss at gjenstander er samlingsforvaltningens hovedområde, burde også disse få en plass i diskusjonen. At de har agens og er en viktig del av det museale nettverket er det ingen tvil om. Spesielt siden noen av disse gjenstandene er av organisk materiale, vil de endres over tid og tvinge oss til handling på deres vegne (dette fordi vi har tilført dem verdi i utgangspunktet). Dette vises spesielt godt i det tilfellet Sverresborg nå opplever: 10 000 gjenstander er angrepet av mugg og må konserveres på nytt.⁵⁶ På denne måten blir forvaltere, konservatorer og gjenstander *agenter* og *objekter* som Gell forklarer det.⁵⁷

At gjenstandene har reelle kvaliteter og evne til å påvirke mennesker, er spesielt synlig i de tilfeller hvor mennesker drives til samlemani. Jeg hevder ikke at forvaltningen er psykisk syk, men at gjenstandene påvirker et helt forvaltningsorgan på samme måte som de påvirker enkeltpersoner. Grunnet er selvfølgelig at det er mennesker som driver forvaltningen.

⁵⁵ Brattli, Terje og Steffensen, Morten (2014)

⁵⁶ www.adressa.no/pluss/kultur/2017/04/28/10-000-gjenstander-angrepet-av-muggsopp-%E2%80%93-vil-koste-museet-millioner-14651746.ece

⁵⁷ Gell, Alfred (1998)

De tre komponenter som diskuteres i et slikt hendelsesforløp er 1) anskaffelse og å ikke greie å avhende objekter, 2) effekt på rom og mening med rom, samt 3) stress på grunn av anskaffelsen. Dette er også en beskrivelse på det som skjer på museum. Det er tydelig at avhending eller kassasjon ikke er aktuelt eller svært komplisert hos i alle fall to av institusjonene. Resultatet er at man ikke har magasiner som er tilpasset bruken, at magasinene er overfylte, eller at man ikke får brukt magasin til det egentlige formålet. Dette fører igjen til en form for stress eller misnøye med situasjonen, og nedsatt evne til å fungere som man skal. Noen arbeidsoppgaver krever så mye at andre områder ikke blir prioritert som de burde. Faren er at samlingen tar over og at man faktisk ikke får jobbet med materialet. Når konservering og magasinering blir objektets siste behandling, og man ikke har ressurser til å tilgjengeliggjøre, må man ta en vurdering på om objektet faktisk har kunnskapsverdi og burde tilgjengeliggjøres, eller om det er andre verdier som gjør at det burde tilgjengeliggjøres. Det oppstår et paradoks: Samling for samlingens skyld har man ikke ressurser til å drive med, men det er nettopp dette man ender opp med å gjøre på grunn av for lite ressurser.

Gran fra NDR påpeker skal ikke gjenstandene være bare kuriosa, de skal brukes. Men som Brattli og Steffensen sier, er ”foretrukne versjoner av universitetsmuseets samlinger forankret i den gjeldende meningen med museet til enhver tid”.⁵⁸ Dette betyr at det som er vår oppfatning av hva et museum burde være, vil påvirke hvordan man ser på samlingene, og derfor hva man tar inn og tar ut av dem. Problemet oppstår når man ikke tar ut, men fortsetter å ta inn, samt at det man har tatt inn aldri blir aktuelt.

Som Hooper-Greenhill poengterer er det kanskje slik at det vil oppstå et post-museum og at vi er kommet til et nytt paradigme. Mens Knell sier at framtidsmuseet kanskje vil bli digitalt, sier Hooper-Greenhill at museet er blitt en turistattraksjon som må tilby enda mer på stedet. Kafeer og museumsbutikker, og til og med attraksjoner som minner mer om innholdet i en fornøylespark er nå en del av museumsopplevelsen.⁵⁹ I dag ser vi at det tradisjonelle museet i stor grad benytter seg av sosiale media og teknologiske verktøy. I tillegg har man aktiviteter som går utenfor rammene av hva et museum skal eller må drive med. Både Sverresborg Trøndelag Folkemuseum og Jamtli⁶⁰ i Östersund er eksempler på museum som kan oppleves som fornøylesparker i tillegg til sin funksjon som museum. NTNU Vitenskapsmuseet

⁵⁸ Brattli, Terje og Steffensen, Morten (2014), side 100

⁵⁹ Hooper-Greenhill, Eilean (2000) side 152-153

⁶⁰ Jamtli friluftsmuseum www.jamtli.com

arrangerer familiedager og temahelger for å nå ut til publikum. Museet er ikke lenger bare en utstilling av gjenstander, og et organ for innsamling og konservering av disse. Hooper-Greenhill hadde rett i at museene ville endre seg, men at innsamlingsfasen er over er nok en halvsannhet. Fordi allerede innsamlet materiale krever mye tid er det allerede færre gjenstander som blir samlet inn med hensikt. Museenes rolle er fortsatt å ta vare på og samle på det som kommer inn. Unntaket er her NDR som tar vare på det aller meste, og produserer dette selv som en del av den daglige driften av håndtverksbedriften. I stedet for innsamling er det avhending som i større grad opptar diskusjonene om samlingene i dagens museum. Det er tydelig at dette er et hett tema, hvor bare NTNU VM vil si at dette må til for videre forvaltning.

At Sverresborg forvalter materiale fra etter 1537 burde vist at de har mulighet og system for avhending da det ikke er noe lovverk som står i veien for avhending av kulturhistoriske samlinger.⁶¹ Prosessen er så komplisert at dette ikke blir gjennomført til tross for at de i teorien kan frigjøre ressurser ved hjelp av avhending. Grunnen synes å ha sammenheng med at man ikke ønsker å avhende på grunn av verdipotensialet. Potensial finnes i fremtidige teknologiske nyvinninger, i fremtidige funn som fyller hull i kunnskapen og i all forskning. Å snakke om potensial i denne sammenhengen løser ingen av dagens problemer, vi vil alltid kunne si at i fremtiden *kan* noe av potentialet bli brukt.

Skal samlingene vare evig? Er svaret ja, betyr det at samlingsforvaltningen trenger kontinuerlig mer ressurser. En gjenstand vil aldri bli ”ferdig” eller ”oppbrukt” i dette scenariet. Den vil kreve areal og konservering til evig tid, samtidig som nye gjenstander kommer til. Det er ikke realistisk at alle museum må ha magasiner på størrelse med et IKEA-varehus, og ressursbruken det medfører, sett i en kontekst av samfunnsnytte. Samfunnet har ikke behov for kunnskap om alle de individuelle forskjeller mangletrær har, selv om det fra et faglig perspektiv kan være interessant med en slik studie. Selv om gjenstander har potentialet til kunnskap, betyr det ikke at samfunnet vil utnytte seg av dette.

6.1 Kunnskapsproduksjon

Det er tydelig at når det kommer til forskning er det slik at hva det er som ikke foregår får mer oppmerksomhet, enn det som faktisk foregår. Dette er problematisk i og med at det

⁶¹ Dette forutsetter at det ikke foreligger avtaler ved overtagelse av gjenstander, som krever behandling etter avtalerettslige prinsipper

underbygger tanken om at det foregår for lite forskning. Fokus må ikke være å forske så mye som mulig, men bør generell kunnskapsproduksjon for samfunnet. Enkeltforskerens utvalg viser bare en av mange mulige tilnærminger til gjenstandsmaterialet. Grunnforskning og tilgjengeliggjøring muliggjør flere tilnærminger og bredere perspektiv. I tillegg burde fokuset ligge på kunnskapsproduksjon, ikke forskning. Det er slik at de fleste tenker på begrepet som et annet ord for forskning når man bruker det til daglig, men den definisjonen jeg har gitt tidligere i oppgaven tydeliggjør hvor mye som faktisk blir gjort som øker kunnskapen i samfunnet.

Selve registreringsjobben er grunnlaget for all forskning og all kunnskapsproduksjon, og denne jobben burde definitivt bli sett på som i alle fall en del av kunnskapsproduksjonen. Å skille denne grunnforskningen fra annen forskning vil ikke gi bedre forskning, men føre til nettopp den situasjonen man er i i dag: den oppfattelsen at det ikke foregår nok kunnskapsproduksjon på museum. Realiteten er at det foregår mye, og den foregår på flere steder samtidig. Hos alle de tre institusjonene er det daglig arbeid med samlingene hvor det pågår en eller annen form for kunnskapsproduksjon.

Man kan bruke Brattli og Steffensens teori om multiplisitet i museumssfæren også her.⁶² Gjenstandene fører til produksjon av kunnskap ikke bare for de som jobber med materialet i magasin, på konserveringslaboratorium eller med digitalisering, men også for alle de som får møte gjenstanden digitalt eller fysisk. Siden det tradisjonelt sett er klassifikasjon som er kunnskapsproduksjon på museum, vil også enkeltpersoners klassifisering i egne kontekster føre til kunnskapsproduksjon – eller læring. På denne måten opptrer gjenstander som forskjellige ting for forskjellige mennesker både i og utenfor museum. De opptrer i ulike kunnskapskontekster. På museum kan disse være i magasin, i en kontekst i utstilling, in situ, eller digitalt.

Både NDR, NTNU VM og Sverresborg har potensialet til å si mye om hvordan kulturminneforvaltningen fungerer, men anser det ikke som sin oppgave å forske på kulturminneforvaltning. Fokus i stortingsmeldingene er også på gjenstandsmaterialet og forskning på dette. Hvis forvalterne selv ikke publiserer den kunnskap de har om forvaltningen, vil det ikke bli endringer gjennom politikken, med mindre eksterne forskere tar

⁶² REFREFREF

tak i akkurat de utfordringer som forvalterne anser som viktige. Institusjonene har forskere som forsker på det som er interessant for institusjonen i det aktuelle tidsrommet, og forskning og samlingsforvaltning er separerte arbeidsområder, akkurat som ved universitetsmuseene. At et museum som Sverresborg, med ansvar for også kunnskapsproduksjon, ikke har egne forskere, skyldes at fellesorganisasjonen MiST har tatt ansvar for denne delen. Dermed er skillet mellom forvaltning og forskning også geografisk atskilt.

6.3 Digitalisering

Det interessante med digitaliseringsprosessen er at den er en kopi av allerede eksisterende praksis. Hva man gjør for å digitalisere er akkurat den praksis man har for det originale materialet. Det kan på mange måter virke som om man digitaliserer fordi det er en trend, politikken ønsker det, det kan være et nyttig hjelpemiddel, og det muliggjør tilgjengeliggjøring. Knell er svært optimistisk til bruken av teknologi på museum, og det burde man være.⁶³ Digital humaniora gir muligheten til å sikre materiale og tilby det i alskens kontekster når som helst og hvor som helst. Det er dog mye som tyder på at det i realiteten ikke minsker arbeidsmengden forvaltningen har, men dobler den. Så lenge man ikke er forberedt til å avhende eller kassere etter digitalisering, vil man måtte fortsette både digital og original magasinerings og sikring. Ikke minst er den kompetansen man trenger for å kunne drive med dette en ressurs de fleste ikke har til enhver tid. Bruken av frivillige eller ansatte gjennom NAV garanterer ikke arbeid for all fremtid. Forvaltningen avhenger altså av om det enkelte museum har mulighet til å benytte seg av slik arbeidskraft, og om arbeidskraften er flyktig eller stabil.

Uansett om museer har mulighet til å benytte seg av dette eller ikke er det et press fra både fagmiljøet og politikken om at man skal gjøre dette. Det er liten tvil om at Hooper-Greenhill har rett i at foregår en endring, et paradigmeskifte, for museene.⁶⁴ Måten å drive museum på er kanskje i bunn og grunn den samme, men museer fremstår i denne teorien som noe nytt og annerledes. Fra innsamling til forvaltning av allerede eksisterende samlinger, er en realitet ifølge Meld. St. 49. (2008-2009). Dette gjøres allerede, og museene er dermed i endring. Med teknologien på laget skal man prøve å ikke bare nå et bredere publikum men også holde på de gamle. At man da må være både kreativ og nyskapende, er klart.

⁶³ Knell, Simon J. (2003)

⁶⁴ Hooper-Greenhill, Eilean (2000)

Men man kan være så nyskapende man bare vil, Knell poengterer at materialiteten alltid vil spille en rolle.⁶⁵ Det er nettopp denne vi er ute etter i mange tilfeller. Det er her hovedutfordringen med digital humaniora ligger. Uansett hvor kreative vi er, er det til nå ingen digitale verktøy som fanger et objekts materialitet så godt at det kan representere en tro kopi. Som flere av teoretikerne prøver å vise, er det noe med måten objekter påvirker oss. Vi kaller det agens i mangel på noe håndfast og synlige bevis på hva det er med båndet mellom objekter og mennesker. Det som kanskje betyr mest er at de er menneskeskapte, de er en del av oss, et bevis på menneskelig aktivitet. Spesielt i NDRs tilfelle er dette lett å se fordi materialet er resultat av så mange timer med arbeid. Der er ikke materialet bare en forklaring på hvordan noe har vært, men et bevis på uker, måneder eller år med arbeid gjort av en eneste person. De som jobber med Domkirken i dag jobber også store deler av livet sitt i bedriften, arbeider med samme type verktøy, på samme måte som man gjorde på 1800-tallet. Dermed er også den immaterielle kulturarven ivaretatt. De andre museene kan også gi et fruktbart eksempel. Med dagens teknologi kan man *google* og finne bilder av hva det måtte være. Allikevel tar vi turen på museum for å se originalen, det ekte materialet. Folk reiser fra andre siden av jorden for å se norske gårdstun på Sverresborg, selv om kopien er et tastetrykk unna. Selv om museene bruker metoder for tilgjengeliggjøring har det ikke gjort materialet tilgjengelig nok. Teknologien forblir dermed et verktøy, en kunnskapsbase og en mulighet, men ingen løsning på forvaltningens utfordringer.

For nettopp kunnskap er teknologien perfekt til å formidle og konstruere. I henhold til teorier om agens og multiplisitet kan man tenke seg digitale baser som kunnskapskontekster. En kontekst hvor det produseres kunnskap eller agens som leder til kunnskap gjennom forskning, eller gjennom møtet mellom menneske og objekt. Et objekt som består av en original kan i denne teorien befinne seg mentalt eller fysisk på flere forskjellige steder, og i mange versjoner – også digitalt. Et viktig poeng er at kunnskapsproduksjon ikke krever forskning, men er basert på tanken om at noen får kunnskap eller produserer kunnskap som forplanter seg i samfunnet.

Som vi har sett er det i den digitale kunnskapskonteksten rom for individuell påvirkning. Når man digitaliserer og kategoriserer digitalt materiale er det innenfor museenes begrep om kunnskapsproduksjon, nemlig klassifikasjon. Min informant fra Sverresborg påpekte at det er

⁶⁵ Knell, Simon J. (2003) side 137-139

svært viktig at digitale kopier får emneknagger som faktisk representerer objektet.⁶⁶ Fordi det kan være bare et utvalg av all den informasjon man har om gjenstanden som faktisk blir brukt, kan digital tilgjengeliggjøring føre til to situasjoner:

Den første muligheten er at den digitale kopiens handlingsrom vil være større, i og med at dette ikke lenger dreier seg om hvordan gjenstander og mennesker agerer innenfor museums konteksten. En uendelighet av kontekster gir uendelig med agens i denne tankegangen. Agens hos gjenstander er i dette scenarioet ikke forbundet med materialitet.

Tilfelle to er at nettopp fordi museums konteksten har satt samlingen inn i et system, vil den på nett fremstå som akkurat det man har karakterisert det som. Materialiteten fører til agens, og i det materialiteten ikke er tilstede, mister samlingen muligheten til agens; den kan ikke opptre som noe annet enn det den er fremstilt som.

Både tilfelle en og to kan forekomme, da resultatet er avhengig av museums praksis. Den menneskelige agensen avgjør hvor mye kontekst en samling har i digital publisert versjon. Det er viktig å ikke avskrive enkeltmenneskers evne til å klassifisere uavhengig av tidligere klassifisering. Men tilgjengeligheten avhenger av at klassifikasjonen er innenfor rammer som stemmer overens blant de som søker og de som tilgjengeliggjør.

6.4 Forvaltningsnettverket

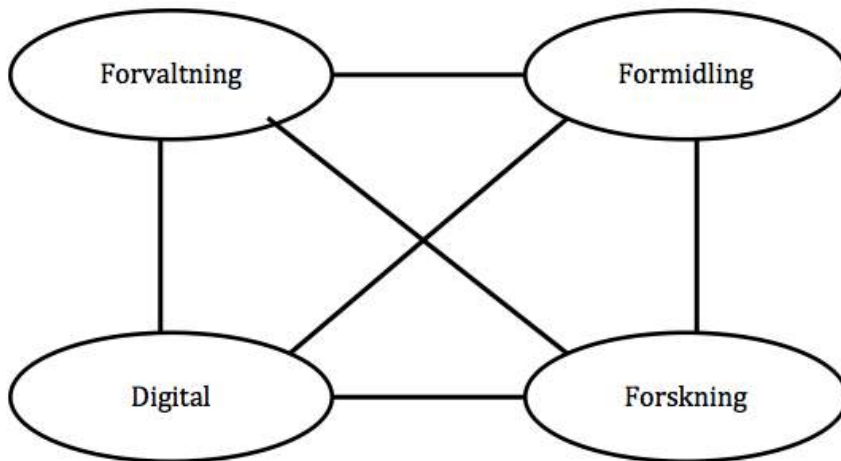
Forvaltningen består av flere kontekster for kunnskapsproduksjon, hvor digital humaniora er en av dem. I stedet for å behandle forvaltningen som trekantet, burde den bli sett på som et nettverk av kontekster hvor det foregår kunnskapsproduksjon. Trekanten er ikke en feil fremstilling av hvordan forvaltningen er. Forvaltningen har et skille mellom de tre sfærene, men er samtidig et nettverk av aktører.⁶⁷

Figuren nedenfor viser de ulike kunnskapskontekstene på museum. Innenfor hver kontekst kan gjenstanden opptre ulikt for ulike mennesker. I tillegg vil man få andre kontekster om man beveger seg utenfor museet, som før innsamling og ved avhending, hvor gjenstanden vil

⁶⁶ Intervju med Lund, Arnstein fra Sverresborg

⁶⁷ Denne måten å tenke på, hvor både mennesker og tekniske verktøy kan være aktører i et nettverk, kan minne om den mer utviklede teorien aktør-nettverk-teori (ANT). Se for eksempel Latour, Bruno. (2005) *Reassembling the Social*.

befinne seg i kunnskapskontekster i samfunnet. Innenfor disse sfærene vil gjenstandene ha agens og fungere som *objekter* og *agenter* med mennesker og andre gjenstander.

Figur 3: Samlingsforvaltningen som et nettverk

Hvordan kan denne tankegangen være til hjelp for kulturminneforvaltningen? For det første kan man uten presset om mer forskning, fokusere på forvaltningen som en helhet og de utfordringer man har. For det andre kan man ved å akseptere at digitalisering er både et hjelpemiddel og et nytt arbeidsområde som krever kontinuerlig med ressurser, finne metoder for å håndtere dette på best mulig bærekraftig måte. Uten å forstå hvor komplekse digitale kunnskapskontekster kan være, og hva digitaliseringsprosesser innebærer vil det ikke være realistisk at dette blir sett på som et hjelpemiddel. Det vil bli en byrde for forvaltningen. For det tredje kan det å se på forvaltningen som et nettverk av kunnskapskontekster gi rom for samarbeid mellom arbeidsområdene og potensiale til økt kunnskapsproduksjon i alle ledd. Nettverket består av kunnskapskontekster med agenter og objekter som har mulighet til å påvirke hverandre.

7 Konklusjon

Gjennom kvalitativ metode har jeg kommet frem til at kunnskapsproduksjon er en drivkraft som legger føringer for hele forvaltningen. Figurene som er presentert ovenfor viser at det ikke handler om hva forvaltningen er, men hva vi gjør den til og hvordan vi opplever den. Trekanten er like riktig som nettverket, men det er tydelig at den ene gir et mer positivt og aktivt heller enn negativt og statisk bilde på forvaltningen. Dette kan være fruktbart for måten vi velger å forvalte samlinger i de neste hundre årene. Vi kan velge å se på den som en forvaltning med klare avgrensede arbeidsområder eller et nettverk. Velger vi det første avgrenser vi forvaltningen og objektene agens. Velger vi å se på det som et nettverk fylt av agens vil det åpne for nye måter å tenke forvaltning på.

I hver eneste kunnskapskontekst er det gjort valg som reflekterer gjenstand, forvalter og institusjon. Valg som bestemmer hvordan gjenstanden opptrer for samfunnet og den samfunnsnyttene gjenstanden har. Jeg opplever at det er en høy bevissthet om hvordan gjenstandene påvirker oss, men en lav handlingsevne grunnet ressursrammene. Mens forvalterne etterlyser mer ressurser, er det lett for de utenfor å si at det er endring av praksis som skal til. Mest sannsynlig vil det være behov for begge deler. Det er ikke mulig å ta igjen etterslepet av tilgjengeliggjøring uten at det går utover andre arbeidsområder. Når det gjelder mengden materiale vil det bli nødvendig å ta inn færre gjenstander. Ikke fordi det ikke brukes, men fordi det ligger i materialets vesen å føre til overfylte rom og ressursbruk. Materialet er konstant i en eller annen form for bruk. Om ikke fysisk, så psykisk eller digitalt. Så må vi være realistiske også, vi kan ikke ta vare på alt. Det vil bli viktigere dess mer materiale vi samler inn for å unngå det paradokset at samlingen begrenser samlingen.

Hva er rollen til kunnskapsproduksjon i samlingsforvaltningen? Dette avhenger av nettopp måten vi velger å se forvaltningen på. Hvis vi begrenser forvaltningen til å dreie seg om enten forvaltning, forskning eller formidling, vil vi kunne si at hos noen av disse museene er det lite forskning og kunnskapsproduksjon. Ser vi på forvaltningen som et nettverk med gjenstanden i fokus og alle kontekstene hvor det produseres kunnskap, vil det komme frem at kunnskapsproduksjon fra objektene er kjernen i forvaltningen. Kunnskapsproduksjon blir målet, metoden og resultatet.

Det er mer fruktbart å se på hva man faktisk gjør og har mulighet til, enn å ha fokus på alt forvaltningen ikke gjør eller er. Rapporten jeg viser til innledningsvis er et resultat av at man har fokusert på hva forvaltningen ikke har gjort, de hull som må tettes. Mye tyder på at det ikke er museenes rolle å fylle akkurat disse hullene. Museene produserer annen type kunnskap enn den de er pålagt å produsere. Kanskje er det dette som gjør at forvaltningen aldri kommer helt i mål.

Digitalt eller ei, jeg vil hevde at gjenstander har agens, de påvirker oss, både negativt og positivt, og vi samler på dem for akkurat samme grunn som før: forundring over materialitet i samspill med menneske. Samfunnsnyttens av dette kommer av museenes rolle som kunnskapsprodusenter, og måten de ivaretar sin rolle på.

Spørsmålet om avhending og kassasjon er ikke til å komme unna. Skal vi samle for fremtiden? For alltid? Mye tyder på at digitalisering kan hjelpe oss med dette – i alle fall i digitale versjoner. Mye tyder også på at det ikke er bærekraftig å samle uten å bruke materialet. Uten å være bevisste på hva vi egentlig bruker materialet til risikerer vi en forvaltning basert på ”quasi”-kunnskap. Å ikke avhende/kassere fører til hindring i kunnskapsproduksjonen og er ikke bærekraftig for forvaltningen. Digitalisering og tilgjengeliggjøring er verktøy for kunnskapsproduksjon, ikke nødvendigvis en løsning på de utfordringer forvaltningen har. I hvert fall ikke om man ønsker å drive både tradisjonell museumsdrift samt å være med på den teknologiske utviklingen.

Jeg vil oppfordre til at videre forskning ser nærmere på forholdene mellom mennesker og gjenstander. Enn så klisjeaktig det høres ut, er det nettopp menneskets forhold til gjenstander som har fått oss til å havne i en situasjon med mengder materiale, og alt for lite ressurser. Måten vi og gjenstandene påvirker hverandre på kan ikke styres av stortingsmeldinger og regelverk, det er noe som skjer i møtet mellom menneske og objekt. Videre burde man sørge for flere teorier utledet av forskning om samlingsforvaltning, heller enn strategier utledet av politikk. Stortingsmeldingene tar ikke hensyn til hva som skjer mellom forvalter og objekt, men hva som på det aktuelle tidspunktet er et behov for samfunnet. Når det kommer til kunnskapsproduksjon er viktig å definere hva som er museenes ansvar, og hva som er andre organers ansvar for å kunne skape den kunnskap som samfunnet trenger. Samfunnsbehovet og forvaltningsbehovet kan til og med være det samme, uten at det fører noen vei. Det har arbeidet med digitalisering vist oss.

Bibliografi

Publisert litteratur:

Black, Graham. (2012). *Transforming museums in the twenty-first century*.

Brattli, T., & Steffensen, M. (2014). Expertise and the formation of university museum collections. *Nordisk Museologi*, (1), 95.

Brenna, Brita. (2014) Tidligmoderne samlinger. Fra det kuriøse til det normale. I B. Rogan og A. B. Amundsen (red), *Samling og museum*. (2014, side 27-40)

Burdick, Anne., Drucker, Johanna., Lunenfeld, Peter., Presner, Todd., & Schnapp, Jeffrey. (2012). *Digital Humanities*.

Eriksen, Anne. (2009). *Museum: en kulturhistorie*.

Forskrift om faglig ansvar etter kulturminneloven. (1979) Sist endret 01.01.2014. Klima- og miljødepartementet.

Gell, Alfred. (1998). *Art and agency: an anthropological theory*.

Holm, Ingunn. (2007/08) *Kulturhistorisk forskning, kulturminnevernsforskning og forvaltning av automatisk freda kulturminner i Norge*. 10. årgang av Primitive tider.

Holme, J. (2001). Kulturminnevern. *Lov. Forvaltning. Håndhevelse*, 2.

Hooper-Greenhill, Eilean. (1992). *Museums and the Shaping of Knowledge*.

Hooper-Greenhill, Eilean. (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*.

Knell, Simon J. (2003). *The shape of things to come: Museums in the technological landscape*.

Knell, Simon J. (red.) (2004) *Museums and the future of collecting*.

Knell, Simon J., MacLeod, Suzanne., & Watson, Sheila. (red.). (2007). *Museum revolutions: How museums change and are changed*.

Kulturminneloven. (1978) *Lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner*. (Med endringer senest 01.10.2015)

Olsen, Bjørnar. (2010). *In defense of things: archaeology and the ontology of objects*.

Pedersen, Ragnar (2014) De norske museene får sin form. Utviklingen 1830-1950. I B. Rogan og A. B. Amundsen (red), *Samling og museum*. (2014, side 41-60)

Rentzhog, Sten. (2007). *Friluftsmuseerna: En skandinavisk idé erövrar världen*.

Steketee, Gail & Frost, Randy O. (2007). *Compulsive Hoarding and Acquiring*. New York.

Thagaard, Tove. (2003). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitativ metode*. Bergen.

Veblen, Thorstein., & Banta, Martha. (2009). *The Theory of the Leisure Class*

Meld. St. 16 (2004-2005). *Leve med Kulturminner*. Oslo: miljøverndepartementet

Meld. St. 49 (2008-2005). *Framtidas museum*. Oslo: miljøverndepartementet

Meld. St. 35 (2012-2013). *Framtid med fotfeste*. Kulturminnepolitikken. Oslo: miljøverndepartementet

Merryman, Nick. (2004) *Museum Collections and Sustainability*.

Upubliserte kilder:

Intervju med Arnstein Lund (Sverresborg Trøndelag Folkemuseum) Trondheim 09.03.17

Intervju med Birgitta Gran (Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider) Trondheim 28.02.17

Intervju med Birgit Maixner (NTNU Vitenskapsmuseet) Trondheim 20.02.17

Internettkilder:

Sæterdal, Anne et al. (2003) *Kulturminner og kulturmiljøer – utredning av forskningsbehovet*. Hentet fra www.forskningsradet.no/csstorage/vedlegg/utredningkulturminner.pdf (sist besøkt 13.05.2017)

Det museumsetiske regelverk. www.norskicom.no/det-etiske-regleverk/ (sist besøkt 24.04.17)

www.adressa.no/pluss/kultur/2017/04/28/10-000-gjenstander-angrepet-av-muggsopp-%E2%80%93-vil-koste-museet-millioner-14651746.ece (sist besøkt 13.05.17)

www.igi-global.com/dictionary/knowledge-production/41635 (sist besøkt 03.03.17)

www.kulturradet.no/stotteordning/-/vis/museumsprogrammer/tildelinger (sist besøkt 14.05.17)

www.ntnu.no/museum/strategi-og-visjon (sist besøkt 03.04.17)

www.nidarosdomen.no/nidaros-domkirkes-restaureringsarbeider/om-ndr (sist besøkt 03.04.17)

www.ntnu.no/museum/historie (sist besøkt 03.04.17)

www.ntnu.no/museum/nasjonallaboratoriene-for-datering (sist besøkt 03.04.17)

www.ntnu.no/web/museum/om-oss (sist besøkt 03.04.17)

www.sverresborg.no/om (sist besøkt 03.04.17)

www.sverresborg.no/om/historie (sist besøkt 03.04.17)

www.sverresborg.no/samlingene (sist besøkt 03.04.17)

Vedlegg

Intervjuguide

Om samlingsforvaltning:

- Hvordan definerer dere samlingsforvaltning?
- Hvordan er forvaltningen av samlingsmateriale organisert hos dere? (Hvem, hva hvor)
- Bruker dere retningslinjer eller standarder for samlingsforvaltning, evt. egen utarbeidet plan? (SPECTRUM eller lignende)
- Hvordan kommer materiale inn i samlingene deres? (beskriv prosessen)
- Hvem bestemmer hva som skal inn i samlingene?
- Hvordan er materialets livsløp hos dere?
- Hvis materiale forlater samlingen, hvorfor, hvordan og hva?
- Hvilke utfordringer har dere med samlingsforvaltning?

Om tilgjengeliggjøring:

- Hvor viktig er tilgjengeliggjøring av samlingsmateriale for dere?
- Hva gjør dere for å tilgjengeliggjøre samlingsmateriale?
- Hvilken type materiale tilgjengeliggjøres først?
- Har dere prøvd noen form for tilgjengeliggjøring med negativt resultat?
- Anser dere samlingsmaterialet som tilgjengelig?

Om digitalisering:

- Hvordan bruker dere digitalisering i samlingsforvaltningen?
- Hvordan er dette organisert?
- Tenker dere at digitale kopier kan erstatte originaler?

Om forskning:

- Hvilken rolle har forskning hos dere?

- Hvilken rolle mener dere forskning burde ha hos dere?
- Hvem forsker på deres samlingsmateriale?
- Hvor mange forskningsprosjekter i året gjennomføres på deres materiale? (estimert)
- Er det noe materiale som ikke blir forsket på? Hva? Hvorfor?
- Er det noe materiale som er spesielt mye forsket på? Hva? Hvorfor? (trender?)
- Forsker dere om kulturminneforvaltning?
- Hvem forsker dere for?

Om publisering:

- Hvor publiseres forskningsresultater?
- I hvor stor grad er det egen forskning som ligger bak utstillinger og formidlingsopplegg?

Om kunnskapsproduksjon:

- Kan du beskrive hvordan dere på samlingsforvaltning driver kunnskapsproduksjon?
- Hvilken rolle har kunnskapsproduksjon hos dere som kulturarvsinstitusjon?
- Har dere undersøkt om deres samlingsforvaltning har ført til kunnskapsproduksjon? Hvis ja, hvordan gjorde dere dette, og hva fant dere ut?
- Hvilke personer/ grupper i samfunnet er det deres samlingsforvaltning har økt kunnskapsproduksjonen for?

Kvalitative spørsmål (ca-tall om mulig)

- Hvilken type gjenstandsmateriale forvalter dere?
- Hvor mange gjenstander (ting, foto, arkivmateriale) er dere i besittelse av?
- Hvor mange gjenstander er utstilt? (gjennomsnitt årlig)
- Hvor stor del av materialet er tilgjengeliggjort digitalt?
- Hvor stor del av samlingsmaterialet er brukt til forskning?